

ПОДІЯ

ПІСНЯ НОВОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

Чотирнадцятого червня в Києві відбувся заключний концерт Другого Всеукраїнського огляду творчих колективів «Просвіти». Не соромно було сидіти в залі, хоча він був напівпорожнім, бо зелені свята покликали публіку ближче до природи, а не у столичний Палац дітей та юнацтва. Але той, хто мав інтерес до просвітнянського заходу, думаю, не пошкодував. Для мене особисто відкриттями стали прекрасні професійні колективи, що представляли «Просвіту», адже головною умовою участі саме цього концертного заходу була просвітницька діяльність артистів. «Вони всі — просвітняни», — пояснив мені головний режисер та постановник, народний артист України Микола Буравський.

Не секрет, що частина з учасників — кращі самодіяльні колективи, лауреати відбіркових регіональних конкурсів, але хто приїхав на заключний тур відбору цих колективів, може бути окрасою будь-якої концертної програми. Серед таких, перш за все, володар Гран-прі — фольклорний ансамбль «Свічадо» з міста Херсона (керівник — заслужений працівник культури України Михайло Вергун).

У фольклорному жанрі лауреатом першої премії став фольклорно-етнографічний ансамбль «Родина» Волинського державного училища культури і мистецтв (керівники Ірина Хмилевська та Світлана Ілюшук). Друге місце присудили народному фольклорному гурту «Криниченька» Дунаївського сільського Будинку культури Котопського району Сумської області (керівник Марія Суховієва). Третє — фольклорному гурту «Живиця» з міста Івано-Франківська (керівник — Любов Литвинчук).

У вокальному та вокально-інструментальному жанрі першими стали — тріо «Небо України» з міста Здолбунів Рівненської області (керівник — Антоніна Шерстюк). Друге місце завоювали тріо бандурист «Диво струни» Волинського державного університету ім. Лесі Українки (керівник — Мирослава Сточанська), а володаркою третьої нагороди стала студентка Луганського державного педуніверситету Ганна Безгинська.

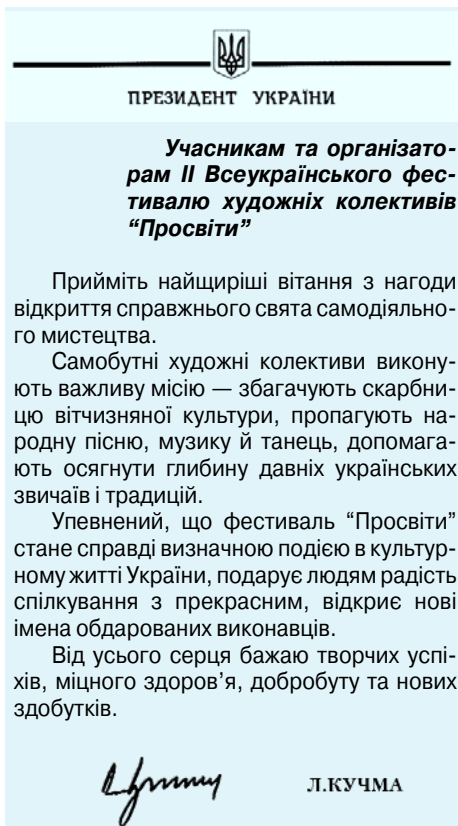
Хореографічний жанр відзначено лише першою нагородою і вона присуджена ансамблю «Зірниця» з м. Донецька (керівник — Світлана Присяжнюк).

Естрадний жанр був представлений найяскравіше та найоригінальніше. Лауреатами стали буковинці, кримчани та донеччани. Вокально-інструментальний гурт «Гавт», що представляв чернівецьку драматично-експериментальну студію (керівник — Євген Воєвідка) став перлиною просвітнянського заходу й лауреатом першої премії. Володаркою другої стала Рада Точильна — студентка Севастопольського технічного університету. А третій лауреат у цій номінації — Тарас Присяжнюк із міста Донецька, учень донецької загальноосвітньої школи і, на моє переконання, майбутня зірка.

Відзначено було також кобзарський гурт «Велесич» із села Стрітівка Київської області та Сергія Калиниченка — соліста Корсунь-Шевченківського Будинку культу-

Учасники та організатори II Всеукраїнського фестивалю художніх колективів «Просвіти»

ри й автора романсу «Чекання», який прозвучав у концерті.

Преміями та нагородами я свідомо назвала звання лауреатів заключного конкурсу, бо просвітняни вручили і подарунки, і годинники з емблемою «Просвіти», прийняли та розважили учасників фінального конкурсу. І саме тому прикрими були оцінки організаторів стосовно житомирських, закарпатських, запорізьких, львівських, миколаївських, одеських, чернігівських, кримських та київських організацій «Просвіти», які не провели відбіркових конкурсів і не представили своїх просвітнян-артистів.

Цей захід став святом зустрічей та знайомств для всіх учасників, і враження від нього в тих, хто були присутніми — приємні. Пригадаємо, що саме цей, концертно-співочий аспект діяльності «Просвіти» ще в минулі століття був показовим. Це добре усвідомили організатори просвітнянського дійства, що відбулося напередодні Трійці, і зробили все, аби душі учасників і глядачів відчували святкове піднесення.

● **Лесьа САМІЙЛЕНКО**
Фото **Г. ОБОРСЬКОЇ**

Коровай від «Криниченьки» — естафета поколінь

Урочиста церемонія нагородження

Сьогодні в номері:

Польща — симпатик України

стор. 2

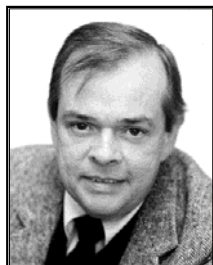
Хто нас організує?

стор. 5

Село не мовчало...

стор. 6

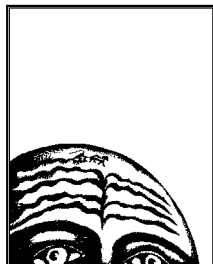
Наш гість доктор Мейс

стор. 7

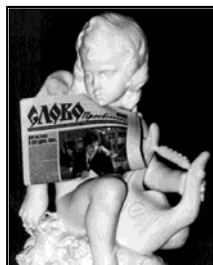
Лемківська ватра

стор. 8—9

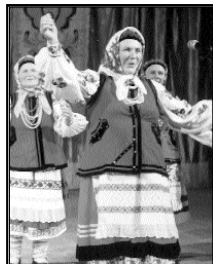
Яничарство — це діагноз

стор. 10

Читацьке віче

стор. 14—15

Пісня і «Просвіта»

стор. 16

ЖІНКА НА ІМ'Я «ДОБРОДІЯ»

В 1902 році російський вчений Х. В. Лопарьов знайшов у флорентійській бібліотеці Медичі рукопис грецькою мовою під назвою «Алімма» (Мазі). З'ясувалося, що цей манускрипт належить перу княжни Євпраксії Київської.

ЦІКАВО ЗНАТИ

Трактат "Мазі", написаний у 30-х роках XII століття, можна вважати першою науково-медичною монографією в історико-медичній спадщині України. У повному обсязі він, на жаль, не зберігся, а фотокопія перебуває у відділі історії медицини Інституту імені М. Семашка Академії медичних наук Росії.

Біографічні дані про Євпраксію досить обмежені. Друга дочка великого князя Мстислава Володимировича й онука Володимира Мономаха, вона народилася близько 1108 року. З юних років захоплювалася секретами народної медицини, вивчала властивості цілющих рослин та коренів, успішно лікувала хворих. За щирість, добре серце, чуйність її прозвали "Добродією", тобто та, що творить добро.

У 1122 році київська князівна вийшла заміж за племінника візантійського імператора Олексія Комніна та при коронуванні дістала ім'я цариці Зої. Вона мала одну дочку. Пережила чоловіка й пішла з життя у похилому віці близько 1180 р.

У першому розділі дається загальний огляд тогочасних уявлень щодо гігієни: "Про благорозтворіння повітря", "Про образ життя в різні пори року", "Про рух та спокій", "Про їжу, пиття, сон та пробудження", "Про очищення", приводяться відомості щодо пото- та сечовиділення, значення лазні. Автор розглядає питання щодо впливу на людину різних пір року з його чотирма видами температур та умовно розподіляє людські організми на чотири категорії відповідно частинам світу: Сходу властиве тепло та сухість, Заходу — холод та сухість, Півдня — теплота та вологість, і Півночі — холод та вологість.

Другий розділ присвячений гігієні шлюбу, вагітності та догляду за новонародженим. Серед глав другого розділу — "Про вагітну та утробного", "Як поводитися годувальниці", "Про догляд за дитиною", "Про благообразність тіла". В цій частині Євпраксія висловлює ряд раціональних суджень і порад.

У трактаті детально розглядається гігієна раціонального харчування: "Про вплив харчових та смакових засобів", "Про молоко та масло", "Про аромати та приправи до страв" тощо. Усі харчові продукти розбираються з точки зору їхніх "теплих" та "холодних" властивостей.

У "Мазях" є поради щодо догляду за тілом, рецепти проти "паршивості" голови, засоби проти поганого запаху з рота та для відбілювання зубів, описані хвороби серця та шлунку та подані поради щодо їхньої профілактики.

Поява оригінального твору Євпраксії-Добродії була, без сумніву, подією великого значення. Перша з медиків періоду Візантії та Київської Русі, вона зробила спробу висвітлити, підсумувати та узагальнити всі попередні медичні відомості в єдиному посібнику, привела у систему розрізнені відомості того часу щодо фізіології, гігієни, загальної патології, діагностики, пропедевтики та профілактики хвороб.

Деякі поради та вказівки Євпраксії виявилися настільки раціональними, що без сумніву, вплинули на весь загал досить розповсюджених у Київській Русі квітників, зелейників, травників, за порадами котрих покоління українців лікувалися та продовжують лікуватися по сей день.

• **Леся ТУРОВСЬКА**

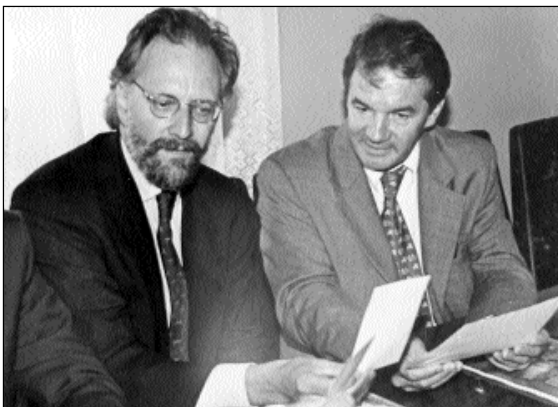
МЕЦЕНАТИ

Ім'я добродійників Терещенків сьогодні набирає все більшої популярності. Безжалісна епоха війн і революцій розкидала нащадків славного роду українських підприємців далеко за межами України, але не спромоглася викреслити їхні імена з буття міст Києва і Глухова. Саме завдяки доброчинній діяльності родини Терещенків з'явилися у Глухові лікарні, гімназії, навчальні заклади, церкви.

Найбільш відоме з цієї династії ім'я Миколи Артемовича Терещенка, який, на 33-му році життя, ставши найбагатшою людиною свого часу, обійняв у 1851 році посаду глухівського бургомістра. Дев'ять років він успішно виконував ці обов'язки, а потім ще п'ятнадцять був міським головою. На потреби Глухова разом із батьком, братами Федором, Семеном і дружиною Пелагеєю жертвував величезні кошти. Його особистий внесок — близько трьох мільйонів золотих карбованців.

Нині, коли Україна

ЧАС ЗБИРАТИ КАМІННЯ

М. І. Терещенко та М. П. Терещенко на прес-конференції

ввійшла у світове співтовариство, реальною стала можливість для нащадків Терещенків відвідати свою Батьківщину. Саме з метою прилучення синів, дочок і внуків до священної батьківської землі і приїхав на древню глухівську землю 84-річний правнук Миколи Терещенка — Петро Михайлович Терещенко з далекої Франції, зібравши численну родину.

Слід сказати, що раніше Глухів неодноразово відвідував його син Мішель, який і цього разу був у складі делегації зі своїми дітьми. Делегацію тепло зустріли в залі засідань міськвиконкому, де П. Терещенко вручив в. о. міського голови Н. В. Білоус документи на володіння колишніми маєтками Терещенків. Кавалеру ордена Почесного легіону Франції Петру

Терещенку, який боровся з фашистами, було вручено орден Богдана Хмельницького 9 травня 2003 року.

Приїзд родини Терещенків — це не тільки факт відновлення історичної справедливості, але й початок співпраці в галузі економіки, налагодженні ділових контактів між українськими і французькими підприємцями.

Та найголовніше полягає в тому, що історія і справи сімейства Терещенків, девізом яких було "прагнення до громадської користі" є гарним прикладом для майбутніх поколінь — як у справі господарювання, так у справі добродійництва. Петро Терещенко сказав: "Я був і залишаюсь українцем. Я роблю все для того, аби бути у курсі всіх подій і новин в Україні".

• **Микола ГУРЕЦЬ**, директор народного історико-педагогічного музею Глухівського педуніверситету

ДУМКИ ВГОЛОС

ПОТРІБНО ПРОКИНУТИСЬ

Мій лист — реакція на надзвичайно цікавий історичний момент, в якому ми живемо. Хоч я на межі — жалюгідний пенсіонер і живу з городів — почуваю себе через це абсолютно незалежним.

Хочеться плюватися, коли люди бояться голосувати згідно своїх думок і переконань. Страшно — дуже легко дізнаються і виженуть з роботи. Я придивлявся. Мабуть, тільки теоретично можна визначити особу голосуючого. Від бюлетеня відрізають смужку, ставлять там номер. На руки дають без позначок. Але якщо скласти бюлетень і смужку — голосуючий попався. Та мені, мабуть, 100 років не вистачить, щоб зробити такий аналіз у нашому селищі. Варіантів, як перейняли ми татарське число, безліч.

Будьте здоровенькі. Лікуйте нас від політичної катаракти.

• **Леонід БОЧКОВСЬКИЙ**, смт Комсомольське на Харківщині

ПРО-ЧИТАННЯ

Нещодавно вийшла книга відомої української журналістки з Києва Ольги Сущенко "Будьмо! (Україна й українці: 1990 — 2001 роки. Пером журналіста)" (К., 2003.- 200 стор.). Уродженка Великої Лепетихи на Херсонщині пані Ольга давно живе і працює у Києві, була одним із членів редколегії журналів "Пам'ятки України" і "Старожитності". Ці часописи є знаковими. Багатьом пам'ятні сенсаційні для того часу статті в них про українську національну символіку, про дійсну суть Переяславської ради 1654 р. та пов'язаного з нею договору, про гетьмана Івана Мазепу та ін. Чимало такого роду матеріалів було видруковано саме Ольгою Сущенко.

Частину цих статей, котрі випромінюють оптимізм 1991 р. — часу, коли на очах відроджувалася незалежна Українська держава,

ІНІЦІАТИВА

У вересні 2004 року виповнюється 110 років із дня народження генія українського кіно, письменника, художника й педагога Олександра Петровича Довженка.

Ім'я О. П. Довженка нерозривно пов'язане з Глухівським державним педагогічним університетом, котрий у період навчання майбутнього кіномитця і педагога іменувався учительським інститутом. У стінах "музичського університету", як називали тоді учительський інститут, відбулося становлення О. Довженка як громадянина й митця, тут він одержав ґрунтовні знання з багатьох дисциплін, освоїв ази

НЕ КОМЕНТУЮЧИ

З'явилися нові російські реклами: "Винный дом", "Рогань", "Смирнов", "Шустов № 2". На вуличних розкладах — російські газети: "Факты", "Комсомольская правда", "Аргументы и факты", "Дедушка", "Бабушка" тощо. Оголошення українською — русифіковані: "Прийом склотари" замість "Приймання склопосуду".

красного письменства та ораторського мистецтва, перейнявши естафету в талановитих педагогів, уперше познайомився з творами українських митців. Про виняткове обдарування випускника Глухівського учительського інституту 1914 року, що викладав у Другій Житомирській вищепочатковій школі фізику, природознавство, географію, історію і гімнастику свідчили його колеги й учні.

Про це писав і сам Довженко: "Інститут згадую з любов'ю. Бажаю йому і Вам щастя у благородній і великій вашій праці. У день ювілею я кланяюсь вам усім низько.

Будьте щасливі, благополучні... Глибокий ук-

ХРОНІКА МІСТА ЛЬВОВА

Газети "Шлях Перемоги", "Вірю", "Слово Просвіти", "Самостійна Україна", "Просвіта", "Народна Газета", "Літературний Львів", "Франкова криниця" важко знайти в продажу в кіосках Львова. Чому? А російську вокально-музичну вульгарщину крутять мало не на кожному розі. У товаристві "Рідна

ліна дому рідному і всім його трудівникам. Ваш О. Довженко".

Олександр Довженко — приклад для виховання у стінах найстарішого педагогічного вузу України справжніх педагогів і патріотів своєї Батьківщини. Тому колектив викладачів, студентів і співробітників Глухівського державного педагогічного університету звертається із клопотанням до Верховної Ради, Кабінету Міністрів України про присвоєння навчальному закладу імені його славного випускника — Олександра Петровича Довженка.

• **О. КУРОК, С. ОСАДЧИЙ**, м. Глухів Сумської обл.

школа" ім. К. Малицької відсвяткували дні О. Гончара, дні пам'яті Т. Шевченка, І. Багряного. Планують відсвяткувати дні пам'яті поета, прозаїка і композитора Р. Купчинського.

Отакий нині Львів — свій і чужий.

• **Мирослава СИРОЇД**, м. Львів

СВІЖИЙ ПОДИХ 1991 РОКУ

Ольга Сущенко збрала в окремій книзі. Сюди увійшли і пізніші її статті, а також інтерв'ю з цілим рядом багатьох важливих постатей у громадсько-політичному, церковному, культурному й науковому житті України, насамперед із патріархом Мстиславом, істориками Оленою Апанович, Михайлом Брайчевським, філологами Ганною Наконечною, Юрієм Шевельовим, В'ячеславом Брюховецьким, народною артисткою Наталею Свириденко та ін.

Є й чимало недавніх інтерв'ю, де порушуються проблеми здобуття автокефалії Православної Церкви, відродження духовності українського народу, проблеми збереження української мови та української ідентичності. Чимало місця відводиться в книзі репортажам

про долю українців, які живуть за межами сучасної Української держави або на своїх етнічних землях, як от на "Малиновому клину" (Кубанщина), у Воронезькій Слобожанщині, або на еміграції (наприклад, в Канаді й США), про малознані та замовчувані сторінки української історії, про великих українців. Книга читається легко, з цікавістю, містить у собі багато авторських фотографій, часом унікальних, як от знімки патріарха Мстислава. Вміщені у книзі статті повертають нас у 1991 р., дозволяють краще оцінити здобутки і втрати цього яскравого періоду в історії України. Вони надихають нас на продовження боротьби.

• **Юрій МИЦИК**, професор

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

ЧАС ВІТАТИ ПЕРЕМОЖЦІВ

Фінішував перший Всеукраїнський фестиваль телевізійних фільмів та програм "Молоде телебачення"

Перший Всеукраїнський фестиваль телевізійних фільмів та програм "Молоде телебачення", який проводився на факультеті журналістики і телемистецтва Київського міжнародного університету за сприяння Держтелерадіо, Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, Міністерства культури і мистецтв, Національних спілок журналістів та кінематографістів, Національної телекомпанії став і святом, і водночас роботою. Бо з 94-х стрічок, представлених 33-ма телевізійними компаніями України, компетентному журі треба було вибрати найкращі, найсильніші, найоригінальніші. "Суддями" ж були відомі фахівці в галузі кіно й телебачення: народний артист України (голова журі) Роман Балаєн, тележурналісти Ольга Герасим'юк, Вадим Табачук, Андрій Цапленко, Микола Білоус, Олександр Ткачук, Леонід Мужук, Тетяна Цимбал, Віктор Пасак, професори Вадим Чубасов, Володимир Горпенко, Григорій Кривошея, Світлана Денисова.

Представлені проекти регіональних телерадіокомпаній впевнено конкурували з роботами столичних асів ТБ. У конкурсі брали участь і навіть перемогли ще зовсім молоді колективи, деякі з них у теперішньому складі зібралися не раніше як три роки тому (наприклад, "ТВ-Бердянськ").

Всього в конкурсі було п'ять номінацій: інформаційна, публіцистична, художньо-постановочна програми, рекламний ролик та відеокліп.

Диплом I ступеня за публіцистичну програму "Гогар" отримала Хмельницька обласна державна телерадіокомпанія "Поділля-центр". У номінації "Художньо-постановочна програма" перемогла Шосткінська телекомпанія "Телеком-Сервіс" із яскравою програмою "Ціною душі". За кращі інформаційні програми диплом I ступеня отримала телекомпанія "ТБ-Бердянськ". У номінації "Рекламний ролик" перемогла Запорізька ТРК "Алекс". І нарешті в конкурсі відеокліпів журі абсолютного переможця не визначило.

Ми назвали найкращих, але були ще дипломи II і III ступеня, спеціальні дипломи від Національних спілок журналістів та кінематографістів України, спеціальні дипломи журі. Крім того, всі телекомпанії, які взяли участь у фестивалі, нагороджені дипломами "Учасник фестивалю". А для тих, хто не вдовольнив свої чекання і надії, є добра новина: наступного року на вас чекає II Всеукраїнський фестиваль "Молоде телебачення". Вірте у свій успіх, і він до вас прийде!

• **Катерина ГВОЗДЬОВА**, студентка 1-го курсу факультету журналістики та телемистецтва Київського міжнародного університету

Енергетиці цієї жінки можуть позаздрити мляві сучасні дівчата, які вже у 20 років відчують себе втомленими й пересиченими. Вона ж вражає своєю закоханістю у життя. Вимагає щирості від інших, бо сама максимально щира в усьому: в роботі, почуттях, спілкуванні.

Вона зачаровувала публіку по всьому світі — в Україні, Росії, Італії, Франції. І завжди була бажаною гостею будь-якої європейської опери. В Ла-Скала вона була другою українською співачкою після знаменитої Соломії Крушельницької.

Своїми спогадами з читачами нашої газети ділиться народна артистка СРСР, народна артистка України, лауреат премії імені Тараса Шевченка, котра понад тридцять років чарує глядачів своїм прекрасним голосом у Національному оперному театрі, Марія Юріївна Стеф'юк

Тому, піднімаючись до її квартири сходами, хвилювалися. Так зустрічі бувають не часто, а можливо, навіть раз у житті. Задзвонила, тиша, згодом почувся гавкіс собаки, лагідне “Зачекайте!”, нас зустріли і відразу привітали малесенький пікінес Кирилко.

Марія Юріївна запросила до квартири. Така проста, така вродлива, і така велична, справжня українська жінка.

“Проходьте, дівчатка, сміливіше”, лагідно промовила господиня. І ми відразу потрапили до іншого світу — світу мистецтва, світу жіночих фантазій та витворів співацьки, світу, куди потрапляє не кожен, а лише той, хто може цілком зрозуміти, як жінка на все життя залишається жінкою, як вона проносить це через усе життя, як зберігає те в собі, як намагається передати іншим.

Найбільше в квартирі вразила бібліотека господині, яку вона збирає з молодих років, картини з її зображеннями. До речі, одна з них сподобалася найбільше.

— Ця картина, — говорить Марія Юріївна, — малювалася раз за все життя.

— Як це?

— Цей хлопець був колись палко закоханий у мене, я подарувала йому своє фото. Одного разу він попросив прийти на вокзал і забрати його подарунок.

Я була так здивована і приємно вражена, коли він подарував мій портрет у рамочці. І, найголовніше, виконав цю роботу, а після того більше ніколи не брав пензля до рук.

— А що ніч з цим юнаком?

— Це вже, дівчатка, доктор медичних наук, професор, мешкає в Москві. Наші стосунки не склалися, я дуже ранила його серце і душу, бо не відповіла на його кохання. А він проніс його через усе життя.

Марія Юріївна запросила нас також до своєї зеленої кімнати для гостей.

Усе в зеленому кольорі, бо він заспокоює, пояснила вона. Скільки в цій кімнаті побувало імениних гостей. Адже двері квартири завжди відчинені для них. Зокрема, народна артистка України Ніна Матвієнко з чоловіком, народна артистка України Ніла Крюкова, прозаїк Василь Шкляр, поет Ігор Римарук і багато інших знаменитостей.

У залі артистки також затишно, картини Івана Марчука, Бориса Пласкія, Юрія Лєскока.

Вразила колекція невеличких подушечок. До речі, у кожній з них своя історія.

— Цю мені подарували під час гастролей в Англії від самої королеви, цю в Арабських Еміратах. Мій спів дуже сподобався одному шейху. Він також подарував мені персня. Подушечку у вигляді сердечка разом із великим букетом квітів отримала в Німеччині від

МАРІЯ СТЕФ'Ю :

«МЕНЕ ЗАПРОШУВАЛИ ЗА КОРДОН, ДО ЛА-СКАЛА ЩЕ ДЕСЯТЬ РОКІВ ТОМУ...»

свого шанувальника. Ця — з Іраку.

На одній із картин співачка в гуцульському вбранні, коли тільки починала свій акторський шлях, і чомусь художник зобразив її з сумними очима.

— Співачкою мене зробили батьки, особливо мама, Марія Василівна Стеф'юк. На жаль, півроку тому її не стало. Вона прожила нелегке життя. Пережила Німеччину, заміж вийшла вже після війни, народила двох дівчат (у мене є молодша сестра, вона вчителька). Страшенно любила аматорський спів, драматичне мистецтво. Саме завдяки її участі у виставах я дізналася, хто такий Марко Кропивницький, Ольга Кобилянська, Садовський. Удома велася розмови про літературу, поезію. На той час це була родина прогресивних сільських інтелігентів. Вони дуже хотіли, щоб я вчилася, доклали до цього багато зусиль... Мама мала прекрасний голос, виконувала партію Одарки з опери Гулака-Артемовського “Запорожець за Дунаєм”, і саме з цим номером приїздила до Києва. Тому, закінчивши школу, відвезла доньку Марію навчатися до Снятинського музичного училища на факультет диригування.

Якось я приїхала у Київ на фестиваль і мене почув професор Київської консерваторії Дементій Євгенович Євтушенко. Він майже за руку відвів мене до консерваторії і, хоча іспити вже почалися, мене прослухали й зарахували. Мама плакала від щастя, що я навчатимуся музики в Києві. Але, скажу відверто, мені важко було в Києві. Дуже сумувала, за Снятином, мамою, всім тим звичним, що мене оточувало вдома. У кімнаті гуртожитку жило 8 чоловік. Було шумно й весело, навіть занадто весело. Усе-таки я не витримала і втекла додому. А як же ж мені було добре вдома, біля мамі!

Той вечір пам'ятала на все життя. Її радо зустріла мама, вона довго розповідала про свої труднощі, свої розчарування в житті, про те, що вона чужа в тому сірому, кам'яному місті, що її душа тут, серед зелених галявин і знайомих лісових доріжок. Мати вислухала її, заспокоїла. Заспокоїлась і Марія, котра вже вблагала матір, що вона нікуди більше не поїде.

Але вранці Марія Василівна

розбудила доньку і повела її на автобус.

— Там твоя доля, там твоє майбутнє, — сказала вона. — Тримайся, будь сильною, і Господь допоможе тобі.

З цими словами Марія Стеф'юк знову прийшла до консерваторії, продовжила навчання.

— *А хто був Вашим першим викладачем у консерваторії?*

— Моя вчителька в консерваторії, Наталія Йосипівна Захарченко, народна артистка України, та її чоловік, Андрій Іванов, народний артист Радянського Союзу, який співав не тільки в нашому, а й у Великому театрі, зробили для мене дуже багато. Навіть навчали мене аристократичних манер, вміння поводитися за столом. У мене щастя на розумних і красивих людей, які збагачували мою душу, розум, поряд з ними я ставала добрішою. В наш час це особливо важливо — не робити того, за що тобі потім буде соромно. Кожного разу, коли я виходжу на сцену, я віддаю своє вміння, своє серце, свою душу. Інакше не можна... Кожного разу треба доводити, що ти чогось варта. Я завжди пам'ятаю слова Б. Гмірі: “Я співаю в залі, де є 100 чоловік. Співаю складну музику, хоча публіка чекає чогось легкого і зрозумілого, але я впевнений, що в залі є хоча б одна людина, яка знає, що я роблю і для чого я це роблю, і я щасливий цим”. Я завжди це пам'ятаю, беру це за приклад і завжди цим живу. Як колись сказав І. Смоктуновський: “У мене немає такого слова як халтура, бо це тоді вже ти не актор”. Я ніколи не виходила і не виходжу на сцену, щоб “відспівати”, в кожному виступі має бути стовідсоткова віддача.

Якщо раніше я готувалася до вистави за 2 дні, то тепер за два тижні я працюю над собою, бо публіка вимагає певного рівня, а для мене дуже важливою є оцінка слухачів. До речі, перша моя вистава — “Царева наречена” Римського-Корсакова, де я співала Марфу. У залі сиділа моя вчителька, котра дуже переживала за мене. Але в неї був такий принцип — ніколи не критикувати після вистави. Все, що вона думала про мій спів, вона говорила наступного дня. Після вистави акторам так потрібні оплески, визнання публіки, і це за-

кономірне явище. Взагалі критика — це дуже рушійна сила, на жаль, сьогодні нікого по-справжньому, професійно не критикують, тільки хвалять. А я б хотіла отримати серйозну професійну критику, це дуже допомагає в роботі. Коли я співала в Ла-Скала, в Мадриді, ми з таким нетерпінням чекали вранішніх газет, де йшов суворий огляд вистави.

— *А буває, що здається глядач?*

— Так, безперечно. Він ніколи не сприймає фальшивої гри. Театр здебільшого відвідують знавці цього мистецтва, елітний глядач, вони відчувають наші помилки. І вже просто не запросять “на біс”. Пригадуєте слова відомого Дягілева “Третій вихід “на біс” — доля Богів”. А одного разу я бачила танок Нурієва. Це було щось неймовірне. Здавалося, що спочатку він танцював із Богом, потім із Сатаною. Його душа була далеко від публіки. Весь зал аплодував йому стоячи 1 годину 20 хв., знову і знову, викликаючи “на біс”. Це справжнє велике мистецтво.

За все своє акторське життя я лише кілька разів відчула на сцені такий стан душі.

— *Маріє Юріївно, Ви завжди маєте прекрасний вигляд і на сцені, і в житті. Як Ви цього досягаєте?*

— Мати гарний вигляд — це найголовніше для людей нашої професії. Адже глядачі йдуть не лише послухати наш голос, а й подивитися на нас. Театральні костюми для мене завжди шила одна жінка за ескізами, які я знімала з костюмів своїх колег під час гастролей за кордоном. Нині я користуюся послугами ательє “Іванна”. І задоволена їхньою роботою.

Тут мені пошили й дещо з театрального реквізиту. В побуті віддаю перевагу строгому вбранню. Брюки, спідниці, жакети, блузи пастельних тонів. Щоб було зручно, щоб подобалася оточуючим. Декілька разів їжджу до Трускавця, там у мене знайомий косметолог, роблю маски для обличчя, масажі, готують креми. А буває, що й сама застосовую просто природні маски. Як-то кажуть, що є під рукою. Чи то кефірні, чи огіркові, чи полуничні маски для обличчя.

А взагалі, не це головне. Треба щоб була гарна їжа, спокій душі. До речі, коли нервую — у мене холерик не закривається, а коли

спокійна — легко переносить будь-яку дієту. В оперних співаків існує багато обмежень щодо їжі, напоїв, способу життя. Скажу відверто, я дуже люблю шампанське, хоча це категорично забороняється.

— *А хто найчастіше був Вашим партнером по сцені?*

— За своє театральне життя мала їх багато. Але завжди віддавала перевагу партнерам із сильним голосом. І це, безперечно, Анатолій Солов'яненко. З ним ми працювали найчастіше, бували разом на гастролях.

— *Які спогади залишилися у Вас про нього?*

— Анатолій Борисович був справжнім величезним талантом, прекрасний тенор, наш “український соловей”. Він постійно працював над собою, тримав себе у формі. Бо добре розумів, що то вікаріювання актора. Якось ми були на гастролях у Канаді. Нас було троє в сусідніх номерах.

Одного ранку о 5-й годині в номері Анатолія Борисовича я чула гуркіт, спати вже не могла. А коли запитала його, чим він там займається так рано, відповів — гімнастикою його. Це допомагає збільшити обсяги грудної клітини.

“Марічко, не пий нерозбавленого вина”, — часто говорив мені. До речі, він сам не вживав спиртного, не їв після 19-ої години, дуже беріг горло, боявся застудитися. Був замкнутою людиною, не любив гучних компаній, жив своїм окремим життям. Але для мене він залишився прекрасним актором, сильним партнером, яких було в мене по сцені не так вже й багато.

А я люблю життя. Люблю поговорити з друзями, приготувати для них щось смачненьке. Хоча здебільшого сама не їм того — все для гостей. А в піст я більше п'ю води, очищаю організм і душу.

— *Ви віруюча?*

— Так, ще з дитинства батьки говорили, що Бог завжди дивиться на нас. Він бачить, що ми робимо доброго, що лихого. Моя бабуся казала мені, що я маю бути щасливою, бо Бог наклав мене краєм Свого плаща. До речі, вона доводилася троюрідною сестрою Лєсо Мартовичу. Вже минуло багато років, а чомусь завжди згадую ці слова. І завжди роблю людям лише добро, я люблю своїх друзів. Хоча в моєму житті зустріла їх не так і багато. Серед моїх справжніх друзів — концертмейстер нашого театру, заслужений артист України Костянтин Фесенко, народна артистка України Світлана Добронравова та інші. З ними я завжди почуваюся добре, вони мене підтримують і розуміють, можуть надати конкретну допомогу в скрутні хвилини.

— *Маріє Юріївно, а яким чоловікам Ви віддасте перевагу?*

— Розумним, щедрим. Дуже не люблю купих людей. У сім'ї лідером повинен бути чоловік. Якщо він навіть не лідер, жінка повинна намагатися зробити так, щоб він себе ним хоча б відчував. Я ніколи не хотіла одружитися зі співаком. Двоє акторів у родині — це занадто. Чоловікам набридає лицедійство вдома.

Стомлений, він повертається з роботи, і хоче бачити свою дружину в домашньому вбранні, таку лагідну, покірливу, ніжну. Щоб він їй і похвалився, щоб вона його вислухала, приголубила, заспокоїла. Пригадуєте вислів — щоб дружина була як мама. Ось саме так. А багато жінок забувають про це, не можуть себе стримати. Додому повертаються збудженими, і намагаються все це перекласти на плечі свого супутника життя, закінчують терпіння у чоловіка зблизнюється, і тоді це вже не родина.

Я завжди намагалася зробити

фото Г. Оборської

затишок в своїй оселі, але часті гастролі, театр забирали багато часу. І зовсім мало лишалося його для моїх рідних. Актор дуже рідко може поєднувати творчість і сімейне життя. Є і такі творчі сім'ї. Зокрема, народна артистка України Ніна Матвієнко зі своїм чоловіком Петром виростили трьох дітей, всі вони вже дорослі. Це прекрасне подружжя, мої друзі.

Моє сімейне життя не склалося. Але своїх дітей я б виховала так, щоб вони знали, що їм треба взяти від батьків і передати вже своїм дітям.

— *Хто був для Вас взірцем на сцені, з ким Вам подобалося працювати?*

— Це було сузір'я знаменитостей: Гмиря, Гнатюк, Чавдар, Руденко, Мірошніченко. Всі разом вони утворювали фундамент нашої духовності, нашої оперної культури.

— *Вам ніколи не пропонували залишитися працювати за кордоном?*

— Були пропозиції. Зокрема, мене запрошували до Ла-Скала брати участь у виставі "Богема" Пуччіні. Але про це я дізналася лише через десять років. Їм сказали, що я хвора, мені не можна перетомлюватися. А можливо б, за раз моє життя було іншим. Але б я не залишилася там, ностальгія за Батьківщиною починається навіть під час гастролей. Я завжди прагну швидше повернутися додому, де я потрібна, де на мене чекає мій глядач. Але є різні люди, можливо хтось, навпаки, хоче залишитися і працювати за кордоном. Адже там актори краще забезпечені в матеріальному плані.

— *А хто Вам подобається з естрадних виконавців, можливо, хтось з шоу-бізнесу?*

— *Пані Маріє, про що Ви шкодуєте, чого б Вам хотілося понад усе?*

— Лише про одне: що я вже не молода, і не можу зіграти Джульєтту, я заздрю молодим, говорю відверто, і немає жінки, яка б не заздрила молодості, але ніхто про це не говорить відверто. А в душі я ще Джульєтта. У мене ще стільки сил, стільки натхнення, ще так хочеться співати, здивувати свого глядача чимось новеньким. Мене все менше запрошують до театру, бажалося б набагато частіше. Я добре розумію, що треба поступитися молодим, щоб прийде час, і я піду зовсім. Але хочеться, щоб це було не раптово. Щоб я залишила слід після себе, виховала хоча б двох учнів. До речі, в мене в консерваторії п'ятеро учениць. Нині передаю їм усе, що здобула сама за 30 років. Дівчатка хороші, вони бувають у мене вдома. Ми влаштуємо день народження кожній з них. На свята ми разом. Можливо, саме хтось із них замінить мене на сцені. І я побачу її прем'єру Джульєтти, і її гарно сприйме глядач — то буде найвища оцінка мого творчого життя.

Ми не змогли обминати найсакровеннішого кожної жінки — кухні. Це маленький, дуже чистий, яскравий домашній музей із чудовими колекціями розписних тарілочок та смішних іграшок. Сказати, що пані Марія добре готує — значить нічого не сказати, бо її кулінарні здібності, на мій погляд, не менші, ніж співацькі.

Вийшла вона разом із нами, поспішала на заняття до консерваторії. А ми ще раз на прощання милувалися цією прекрасною жінкою, після розмови з якою було так легко, так спокійно, що захотілося декілька хвилин побути на самоті і подумки повернутися знову і знову до того острівця мистецтва, де ми буваємо не так вже й часто.

«ВІРА», «НАДІЯ», «ЛЮБОВ» І «СОФІЯ»

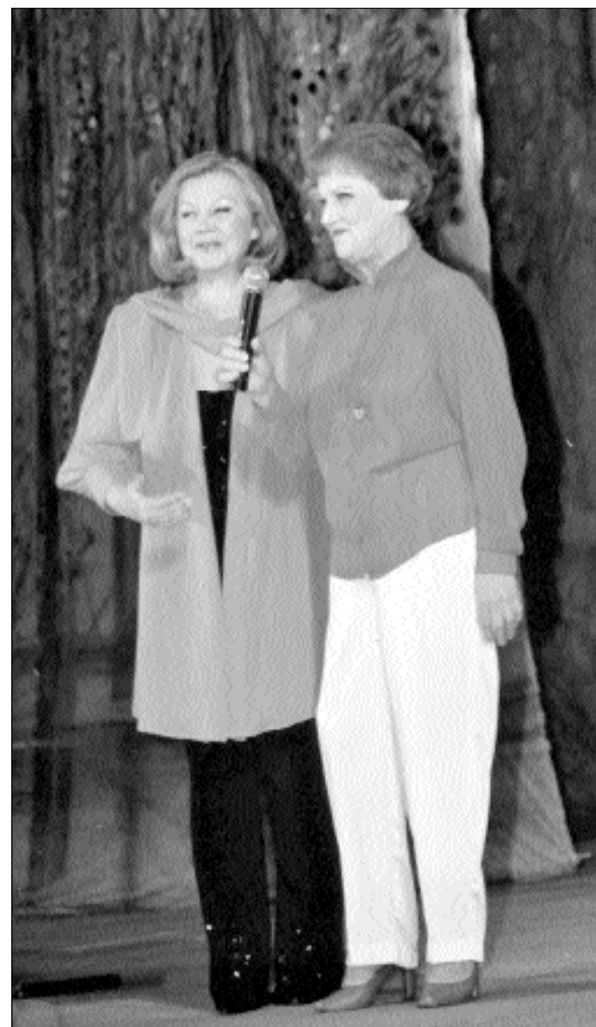
Цьогорічна церемонія нагородження переможців Четвертого всеукраїнського творчого конкурсу "Українська Мадонна" відбулась у Національному академічному театрі опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка.

Популярні артисти та творчі колективи вітали всіх присутніх та й лауреатів цього вже престижного і дуже гуманного конкурсу. Стосовно епітетів, які я використовую для характеристики змагань, тобто конкурсу, то гуманність його стосується, передусім, відбору героїнь нарисів про жінок, які удостоєні високого звання. Це лише декілька прикладів з сімнадцяти героїнь нарисів. У номінації "Віра" — Ганна Захарук щиро допомагає всім нужденним, хоча в самої троє дітей. У номінації "Надія" відзначено Ларису Карпусь, яка виховує з чоловіком 12 дітей — своїх і чужих, покинутих батьками та Олену Алієву — паралізовану жінку з м. Обухова, котра мужньо

долає труднощі й виховує чотирьох дітей. У номінації "Любов" відзначено Тамару Луценко — дружину відомого поета-пісняря, яка все життя присвятила коханому чоловікові, великому митцеві та Дарію Дацюк — громадську діячку, яка присвятила все своє життя боротьбі за Україну, прекрасній матері та бабусі. Звання Української Мадонни у номінації "Софія" присуджено Катерині Литовченко — заслуженій художниці України, яка 30 років прикута до ліжка і створила 170 картин. Їм'я цієї художниці відоме в усьому світі. За покликання цієї ж нагороди удостоєна померла Руфіна Крижанівська — колишня завідувач міського педагог-новатора, громадська діячка.

Та, щоб не складалося враження, що удостоєно нагород та відзнак лише тих, хто мужньо бореться з хворобами чи бідністю, хоча це розповіді про справді героїчних жінок, яких об'єднують такі риси характеру як віра, надія,

любов. Серед Українських Мадонн є й так звані бізнес-леді, тобто жінки, які вправно й успішно ведуть свою справу. Світлана Плутова — директор Дарницького універмагу "Дитячий світ", Роксолана Богущька — талановитий львівський модельєр-дизайнер, ще ім'я відоме за межами України, Віра Найдьонова — директор радгоспу "Асканійський" в селі Тавричанка Каховського району Херсонської області, досвідчений фахівець, керівник, організатор. Я пригадала лише декілька імен жінок, які були того пам'ятного дня на сцені Національного театру. Дехто з них уперше прийшов до столиці і, певна, що всі вони, за винятком Діани Петриненко (нагороджена у номінації "Надія") вперше піднялися на таку високу сцену. Уявімо, як почувалися вони, несподівано щасливі й такі титуловані та знамениті!.. Тож варто, мабуть, розповісти й про те, що відбулося декілька років тому в українській журна-

Ведуча програми Тамара Стратієнко та героїня телепрограми "Люди і доля" Галини Устенко-Гайдай — народна артистка України Діана Петриненко

лістиці. Наші професійні журналісти, тобто люди, які мають звичку працювати за покликом серця, не думаючи про нагороди писати про тих людей, доля чи вчинки яких зачепили струни їх творчих душ, а серед них і представники тих видань, яких обходять нагороди Золотими перами, Фортунами (не секрет, що представники регіональної чи й просто української патріотичної преси — від нинішньої держави та й на конкурсах виданої в Україні мовою вічного старшого брата преси, є просто не поміченими або не допущеними до участі з поясненнями: "Ваше видання не є затребуваним..."). Журналістський конкурс "Українська Мадонна" не обмежує участь журналістів, які працюють в малотираж-

них чи регіональних виданнях і дає шанс проявитися будь-кому, хто любить свою професію та й людей як предмет професійної діяльності.

Отже цього року сімнадцять журналістів, що представляли видання та авторські програми радіо й телебачення, вітали своїх Мадонн з високої сцени. І з тих слів, які вони промовляли й якими представляли своїх героїнь, можна було зрозуміти, що кожен з них пишався своєю героїнею і був надзвичайно вдячним їй за те, що вона є, а його невеличкий внесок у її долю допоміг йому, журналістові, також проявитися.

І на завершення хочеться поділитися своїми роздумами стосовно діяльності Міжнародного благодійного Фонду Святої Марії. Вміння прийти на допомогу слабшому у потрібну хвилину, допомогти там, де цього потребують найбільше, просити у багатих для того, щоб поділитися з найбіднішими — це свята справа, яка потребує повної самовіддачі і заслуговує на високі нагороди. Такою нагородою для працівників цього фонду є щасливі обличчя старих та дітей, хворих і тих, кого треба вчасно помітити і підтримати. Людність у наш час — це найдорожчий дефіцит, але саме завдяки їй збагачується і ніколи не збанкрутує та справа, що приносить людям щастя (нехай хоч і на один день...) і окрилює.

● **Леся САМІЙЛЕНКО**

На фото: всіх учасників конкурсу караваем вітає Президент благодійного фонду "Святої Марії" Ганна Матійко-Бубнова.

Ведучий програми Олександр Биструшкін вітає переможців: Віру Кирилюк героїню нарисів Василя Кравчука "Наша подільська Мадонна" та Марину Усову журналіста газети "Факти" з дітьми героїні нарисів Олени Алієвої

● **Лариса ТРОЦЬКО, Людмила ШПИТЯК**

ЖИТЕЙСЬКІ ІСТОРІЇ

Я знав його багато років і часто говорив із ним подумки, уявляв на тихих вуличках степового містечка, де він жив, господарював, добудовував власну хату, іншим людям допомагав — майстер на всі руки, і столяр, і муляр, і, безумовно, водій усіх різновидів автотехніки, від трофейного німецького мотоцикла до купленої вже в останні роки "Ниви" й вантажівок будь-якого взірця. Руки мав золоті і, мабуть, жодній людині не відмовив у допомозі, на яку був здатний. Все життя будувався сам, і людям іншим допомагав будуватися. Воістину його можна було б назвати великим будівничим, коли б не мав іншої слави.

Од згадки про Пилипа Шуляка завжди на душі ставало затишніше. А як у скрутну хвилину згадаєш, то наче аж всі власні клопоти й лиха мізернішають від одного лише спомину — живе командир, працює, ось вранці чи ввечері проходить своїм Ружиним, по своїй землі, серед своїх, і все це надійно, як сонце сходить і заходить, як день починається і закінчується, бо людина живе й разом із нею живе світ, який її оточує, і світ цей швидше такий добрий, ніж лихий... І життя продовжується, щоб там не сталося.

Можливо, із першої зустрічі мене вразила певна невідповідність легенди, яка витала над ним, і тим образом, що набрав зримих рис. Але чим далі, то все більше переконувався: скромний, позбавлений щонайменшого честолюбства Пилип Олександрович Шуляк, сільський дядько, ніяк — жодним жестом, учинком, словом не відсторонює від себе легенди, витвореної народною пам'яттю про нього як найхоробрішого партизанського ватажка в краї. Навпаки, почувачється в ній звичайно, аж наче байдуже, як у власній хаті: люди знають — не збрешуть, страху ворогам він наганяв, німіці проти нього й батальйони висилали, кажуть, куля його не брала, а хто знає, може, й не брала, бо через такі бувальці перейшов, а живий, хоча й контужений, на одне вухо не чує, осколками гранати посічений, але куля таки не взяла. А війна минула — прийшло інше життя, і не нарікав він на нього ніколи, поспішав тільки справи свої нескінченні поробити.

От лише, коли Василя Земляка, побратима бойового й видатного письменника згадував, прикро було командирові, що не встиг він написати книжки про загин, хоча й обіцяв.

— Але ж, хто знає, коли помреш, — наче і тут виправдовував свого друга й засмута тінню лягла на його добре, відкрите, з весни засмагле на степових вітрах, обличчя.

— Що ж поробиш, — казав, — тільки Василь Земляк міг написати, бо він усе знав і бачив, а такого письменника, як він, не буде.

Шанував командир Василя Земляка й завжди підкреслював, що був він одним із найхоробріших у загоні, а мовлячи про товариша, виявляв і своє особливе ставлення до його незвичайного дару — письменницького, таємниці якого була, безперечно, для нього загадковою, ніж звичайна вояцька звитяга.

Скаржився мені Пилип Олександрович:

— Не люблю писати. По мені, краще лопатою чи сокирою працювати.

І він працював, усе життя працював, допоки за роботою не

ПРОЩАЙ, КОМАНДИРЕ...

наздогнала вічного трудівника остання хвилина.

Читав усі книги, які дарував йому автор, і розмірковував:

— Василь писав правдиво, так на війні й було. От у романах там збрешуть, як схочуть. Зроду їх, тих романів, не читаю. А Земляк писав повісті, бо хотів розказати правду.

Сказав йому якось:

— Пилипе Олександровичу, але ж "Лебедина зграя" та "Зелені млини" — романи, Землякові романи...

Але й найкращі друзі твори він не хотів визнавати в жанрі, що викликав неприязнь:

— То не знаю, чого він так назвав, а насправді — то повісті, бо читаєш і все, як у житті, правда.

Важко мені збагнути, як командир сприймав притаманні для Землякового письма образи химерні, гротескні, всі оті перебільшення, витворені бурхливою авторською уявою, що стали окрасою зовсім неповторного художнього стилю... Але одне знаю напевне: партизанські повісті Василя Земляка "Гнівний Стратіон", "Підполковник Шиманський", "Ніч без милосердя" — важко було читати командирові.

У кожній новій повісті він, зрозуміло ж, хотів знайти рядки про І-ий партизанський загін імені Ружинського району, який він організував ще у вересні 1941-го, і яким командував аж до визволення Житомирщини, дочитував — і не знаходив, і образи уявні, художні, мабуть, мало командира втішали. Хотів він прочитати про все те, що було насправді, без жодного перебільшення, і тільки з ним та його відважним войнством, а не загалом про партизанів, що діють там, де і він із Василем Земляком воював, у степових містечках та селах південної Житомирщини та Київщини, що межують із Вінниччиною, але ж імена не ті, й події переінакшені. Воно наче й правда, вони ж і самі, ружинські партизани, були не менше відважними, ніж герої книжок, часом переважали їх у винахідливості, але... командир не міг не прагнути достеменності.

А втім, не заперечував, коли побратими-партизани порівнювали його із Земляковим Стратіоном, намагалися знайти в ньому риси свого відважного команди-

ра, і образ цей, такий узагальнений, широкий, як степовий простір, відчувалося, імпонував Пилипу Олександровичу. Можливо, в ньому він знаходив якусь особливу, тільки йому відому правду.

А, можливо, відчував і те, що як і Стратіона, про що твердить Василь Земляк, і його самого "витворила" війна. Він був героєм, допоки вона тривала, а після її закінчення про героїство залишилася лише пам'ять, і звичайне життя трудящої людини стало його долею. Життя нелегке, бо чоловік він за вдачею непоступливий, правду міг будь-кому в очі сказати, не зважаючи на чин, а привілеїв собі не шукав ніколи — це ж треба було принижуватися колишньому герою. Не марнословним був Пилип Шуляк, але героєм себе так вважав.

Із Василем Земляком (на ті дні провідником підпільної групи, що діяла на Юзефо-Миколаївському цукровому заводі, поблизу Самгородка) Пилип Шуляк познайомився у травні 1942-го. Молоді вони були, дуже молоді... Командирові Ружинського партизанського загону йшов двадцять сьомий рік, підпільникові Василеві Земляку тільки-но минуло дев'ятнадцять. Та лиха вже встигли зазнати: Пилип Олександрович пройшов через оточення, полон, Василь Сидорович спізнав небезпек підпілля і вже встиг зрозуміти, що воювати із ворогом треба не тільки листівками, не лише потайки, але зі зброєю в руках, так, як Шуляк воює. Тому й вийшов він із своїми підпільниками на пошуки командира, знайшов його в рідних степах, і з першої зустрічі — порозумівся. Як згодом виявилось, на все життя.

Книжки видатного письменника зберігалися у хаті командира на етажерці, виплетеній із лози, де кожна полицка була застелена білими, вишитими по краях, скатертинами. Пилип Олександрович любив показувати ці книжки, обережно передавав їх із рук у руки і щоразу повертався до них, наче вперше. Так, командир пишався тим, що його побратим сягнув у мирному житті височин значніших, аніж він сам — інспектор по кадрах Ружинської автоколони (так звалася посада, з якої вийшов на пенсію).

На примірникові роману "Ле-

Дорогому Пилипу Шуляку — другу, побратиму війни і миру, великому герою партизанської війни на Україні від автора. Василь Земляк Київ, 1972 р.

бедина зграя" — останній своїй книзі, подарованій командирові, — Василь Земляк написав: "Дорогому Пилипу Шуляку — другу, побратиму війни і миру, великому герою партизанської війни на Україні від автора. Василь Земляк. Київ. 1972 рік."

Але не тільки з Василем Земляком зберігав дружні взаємини командир у мирні роки. Всі адреси колишніх своїх бійців знав, усі перипетії їхнього життя упродовж багатьох літ були йому відомими. Здавалося, що в ньому так назавжди й лишилося командирське почуття відповідальності за кожного, з ким воював, кого виводив до перемоги з воєнного полум'я. Був у нього блокнот із адресами, мав звичку всіх, про кого знав, вітати з двома святами — Новим роком і Днем перемоги. (Як не називай це свято — думаю тепер, але воно теж має свою історію. Так його називали й Василь Земляк, і Пилип Шуляк, і люди їхнього покоління, яких уже немає. Світла їм усім пам'ять!)

Писав Пилип Олександрович твердим, аж наче суворим начерком, і завжди у своїх невигадливих, лаконічних вітаннях бажав того, що, звісно, передусім треба людині — "крепкого здоров'я, великого щастя, мирного неба й успіхів у роботі". Певен, командир не тільки користувався усталеним трафаретом, а добре обдумував, можливо, й кожного нового року свої побажання і, тільки знову переконавшись, що вони так і залишаються найважливішими, повторював їх знову. На День перемоги запрошував

до Ружина вцілілих своїх бійців, і вони приїжджали, знову оточували командира. Сиві, красиві, статечні люди нагадували тоді юнаків, що підлягали командирові безперечно, і в будь-яку хвилину свята був він серед них на видноті — поважний, щасливий. Але і в такі піднесені хвилини, не полишала командира характерна задумка, здавалося, він завжди про щось думає, зважує, і посміхався рідко. Мав вигляд, справді, як великий полководець, що знову зібрав своє військо, і має розпоряджатися ним розумно. Красивим він був — у просто зшитому сірому костюмі, блакитній сорочці з краваткою, яку, мабуть, одягав тільки на свято.

Незабутні люди приїжджали на зустрічі до Ружина. Я розпитував їх про партизанські бувальці, а вони не про себе розповідали — все про командира, і знову про командира. От він був героєм. Відставні офіцери, вчителі й художники, інженери й лікарі, районні й обласні начальники — всі вони вважали Шеляка найвидатнішим посеред інших, рівних.

Першу чарку в хаті Шеляка було прийнято випивати за тих, хто не дожив до Перемоги, й за тих, кого не стало між партизанськими зустрічами, хто ще минулого року був ось тут, в цій хаті, а вже немає — вічна пам'ять! Склад свого вцілілого загону командир знав напам'ять, і сумний перелік втрачених побратимів звучав із його вуст.

Здавалося, що сам він ніколи не вмере, як і легенда, що з'єдналася з його ім'ям над степовим краєм. Не дожив Пилип Олександрович Шуляк до 45-річчя Перемоги, помер 24 квітня 1990 року. Їздив ще того дня в Погребище, сам, сімдесятичотириохлітній водій, вів автомашину, а повернувшись додому — серце запекло, як вогнем. Встиг про це сказати рідним, дружині, сину, і ще одне сказав у свою останню хвилину, щоб вже не турбувалися про нього:

— Не треба мені лікарів... Я помираю...

Не стало Пилипа Шуляка, великої людини, яку витворила війна, наче для того, щоб виявити ще один раз непереможний дух ніким не скороного народу.

Мені здається, що останню хвилину командира відчув кожний із його вцілілих бійців, де б він не був у цю мить, і що б не робив. Чи подумки промайнуло, чи незбагненим болем на душу лягло: немає Шуляка...

— Прощай, командире...

Те ж, здається мені, і все більше з відстані років, відчув і я, бо з першої зустрічі з ним у весняному Ружині відчув у цій дивовижній людині справжнього й великого командира. Не зважився назвати його командиром у наших давніх розмовах, але подумки називав так завжди. Можливо, приналежність до рідних поколінь тут майже не важить: командирами насправді визнаємо лише тих, кого самі обираємо...

...Хоронили Пилипа Олександровича й над його могилою прогрімів перший весняний грім. Цей грім згадують зараз у Ружині, як останній і єдиний салют на честь командира, і він теж, із пліним часу, той несподіваний грім, уже стає легендою, але легендою, що витворює саме життя.

Анатолій СКРИПНИК

На фото: двадцять літ тому: Пилип Шуляк в оточенні побратимів. Без нагород.

Поліські села у плані забудови значно різняться від інших регіонів. Це вже пізніше, коли совети змусили хуторян оселятися в компактні, тобто вуличні поселення, де житла зводили “під шнурочок” і на певній відстані, щоб легше було бригадиру вигонити селян на дармову кологоспну працю та описувати прижиток для різноманітних оподаткувань; руйнація хутірної системи принесла чимало лиха для поліщуків як з економічного, так і з морального боку.

Традиційно ж полісiani оселялись у зручних для господарювання місцях. Неодмінною умовою була наявність животоків. Але не тільки це визначало місце, де закупувати пуповину новонародженим дітям, — щоб земляна долівка і дерев’яні стіни не сиріли від ґрунтових вод, вибирали здебільшого пагорби, себто сухіші місцини. Робили це в такий спосіб. Облюбоване місце огороджували і запускали на переночівку корів чи коней. Якщо тварини постійно лягали на те саме місце, то можна було будуватися, а коли змінювали — шукали в такий же спосіб іншого, сухішого.

Відтак, визначившись із місцем, звечора насипали по чотирьох кутках майбутнього осідла по жменці зерна або ж клали спеціальні випічки чи окрайці хліба. Вдосвіта дивились: якщо поклажою вночі скористувалися звірі чи миші — то на щастя. Отож, облюбивши місце для поселення, у визначений час господар запрошував хатобудів “закласти підвалини” там, де вже стояв символічний хрест. Тільки-но вони це зробили, господиня розстеляла празниковий рушник на майбутньому покуті й частувала будівничих. При цьому варто нагадати і про обряд при щепленні підвалин: роблячи зарубини на святовому куті, клали металеві копійки, а в деяких випадках одрубували півневі голову й укладали її на стиках — “щоб охороняв житло” (півень за народними віруваннями є “чистою силою” — його досвіткове кукурікання прогонить усяку нечисть).

Зі зведенням хати на причілковій стороні прививали гілку — березову, а подеколи й соснову; це символізувало, що оселя освятилася “праведним духом”. Перед тим, як переселитися в новозбудовану хату, молоді господарі запускали на ніч kota або півня: кіт символізував чистоту оселі, а півень — оберегові функції. На входини годилося перенести зі старої обитниці живого жару, шмат глини чи цеглини від печі — “щоб прижилося в новому житлі”. Для цього запрошували священника, аби скропив хату й прочитав успокійливу молитву, після чого на покуті запалювали божничку.

Щоб нова оселя “не суралася людей”, на вхідчині, як правило, запрошували родичів та сусідів, котрі мали прийти з хлібом-сіллю, б’ючи поклони в усі кути хати. При цьому обов’язково нагадували: “Нехай у вашій оселі буде затишок, злагода, дитяче щебетання і щоб сонце світило в усі віконця”. Так воно власне й було: вікна в житлових приміщеннях обов’язково влаштовували до сонячного колобогю.

Відтак традиційні поселення переважно на рівненському Поліссі, де совети утвердилися пізніше і не встигли провести переселення хуторів, і досі мають за термінологією етнологів “безсистемне чи хаотичне розташування осель”. Але це було продиктовано житлово-господарськими умовами. Купно жили лише євреї.

Житло значною мірою залежало — зрештою, так і досі є — від економічних умов. Оскільки поліщуки споконвіків перебивалися хлібом та сіллю, то це позначилось і на облаштуваннях осель. Тут же в шістдесяті роки можна було зустріти напівкурні хати, коли дим виходив у сні. Цим, власне, й скористалися працівники музеїв народної архітектури та побуту у Львові й Києві. Там і там експонуються такі будівлі, придбані на Поліссі.

Традиційне планування тутешнього житла — хати, сні, покліт і ко-

мора. Вхід до хати через сні; біля тильної застілки розміщувався покліт — у ньому зберігали взимку квашенину, моркву, буряки, капусту й картоплю, а також коріння від квітів, які висаджували навесні. З настанням морозів сюди раз на добу вносили в чавуні жар, який і рятував родину від замерзання. Влітку тут тримали молочні продукти, оскільки покліт був своєрідним охолоджувачем (льохів, як правило, не будували через близькі ґрунтові води).

Якщо покліт (деінде — степка чи стебка — і такі побутують назви) будували “без просвітку”, себто будь-яких віконців, то в коморі робили два чи три невеличкі надрізи у формі трикутників — “щоб трохи світла було”. Тут тримали

нець, вважаючи, що медова сита сприяє повноцінному зачаттю.

Через певний час (в одних випадках через кілька годин, в інших — удосвіта) ті самі свашки заходили в “ложе” й перевіряли, чи є сліди крові на простирадлі або ж на нічній сорочці. Якщо так, то вони врочисто вносили до світлиці “речовий доказ”, що “наша молодда цнотливою була”, і під розпів возвеличальних наспіванок частували ритуальною наливкою червоного кольору, приготовленою на ягодах калини.

Але траплялися й винятки. Якщо молода до шлюбної ночі не зберегла дівочої цноти, кульмінація весілля втрачала свій символ, і селом ішли різноманітні поголоси;

ник та піч. Над ліжком висіла жердина, на якій вішали празниковий одяг, рябчуни та рядюжки (виткані з льону рядюжки використовували як простирадло, а більш вичурними з мистецького погляду рябчунами застеляли ліжко; ті й ті какали з валу у “хвильки”, пофарбовані в різнокольорові відтінки).

Неоціненну роль в однокімнатному помешканні відігравала піч, яку поліщуки називали “другою матір’ю”. Вона не тільки зберігала вогонь (тамтешняки цілодобово тримали жар для обігріву та розпалювання печі; якщо він згасав у припічку, то вважалося, що оселю невдовзі заповонять злигодні та негаразди), але й годувала гарячою стравою, обігрівала. Зверху

спосіб були зведені Золоті ворота в Києві, де й донині збереглася саме шестигранна в’язка. Це дало привід вченим вважати, що їх будували поліські зодчі. Таку форму подекуди ще й досі можна зустріти в глибинних селах лише в цьому регіоні.

Сучасне житло в Поліссі різноманітне. Молодші його мешканці зводять оселі на дві, а то й три кімнати з більшими вікнами (“Маленькі віконця, — як пояснив мені один з інформаторів, — краще зберігають тепло взимку, а влітку — прохолоду”); навіть такі мацюпусьнікі віконця на зиму прикривали мішковиною, куди напакувували тирсу, кострицю чи ключчя, а на тильній стороні хати робили суцільну загалу, втеплюючи листям чи соломомою.

Років із п’ятнадцять-двадцять тому навіть поліщуки почали ліквідовувати традиційні печі, залишаючи лише грубки та лежанки, оскільки в сільські крамниці постійно привозили свіжий хліб; нині ж довелося відновлювати їх, оскільки, як уже мовилося, в переважній більшості сіл господині випікають домашній хліб, а отже пічні дріжджі довелося витягувати зі сховок. І тут пригадалася поетичні рядки Б. Олійника:

Образу хліба вклонімося.

Сиріч людині,

Високочолому сіятелю землі.

Істинно, люди: живемо

не хлібом єдиним.

Істинно так... коли маємо

хліб на столі.

Про поліське село з його осідлами, де й сьогодні подекуди вигойдуються в колосках майбутні повпреди нації, можна репродувати монографічні висліди. Та моє завдання скромніше: бодай фрагментарно нагадати, як живуть і чим сповідаються сьогодні мої краян.

Наостанок наведу ще одну суттєву деталь, характерну для всього українства. Як ми знаємо, помешкання наших краян розпізнають за білизою хати. Два, а то й три покоління природних чи примусових переселень на безмежні терени Сибіру не вивітрили праддівську традицію — і до сьогодні можна впізнати наших краян за білизою стін.

Етнічні поліщуки також дотримуються цієї традиції. Але чим далі наближатися до кордону з Білоруссю, тим помітніший контраст: відчутно зменшується побілка на хатах, вона або відсутня, або ж нанесена довкола вікон. Чіткої відповіді я так і не почув. Лишень один сільчанин сказав так: “В когось не поб’єлана хата, то литвин живе”.

До речі, литвинами на Поліссі називають білорусів. Засвідчує це переэз’янська переспіванка; коли зустрічаються білі оселі молоді дві родини, місцеві жінки неодмінно заводять: “*Ой не лізь, литва, Бо буде битва.*” Щоправда, ця лексема може мати й інше значення...

На жаль, так трапилося, що в повоевний період Полісся й Волинь втратили чимало етнічних земель, а відтак і людності. Неперевершений “краятель кордонів” Сталін відпанахав, на прохання польського керівництва, нігтем на карті від України, а частково й Білорусі, значну територію. Щоб якомога швидше змілюстити сябрів, віддав їм плодородну Берестейщину. Хрущов зумів виторгувати лише шматочок болотистого Полісся. Ось там, де більш-менш компактно проживали білоруси, і залишилася традиція не білити осель. Але відсоток цей надмірно мізерний.

Що там та як, але нехай і бідне на умеблювання та інтер’єр традиційні поліське житло, вбудоване з соснового дерева, — для мене особлива радість: присівши на ясеню лаву чи ослін та зіпершись ліктями у застелений лляним обрусом стіл, одразу поринаєш у казкові спогади про цей край. І як тут не згадати прекрасні рядки Василя Симоненка:

Ти стоїш, не багата й не пишна,

Виглядаючи з саду на луг.

Рясний цвіт обтрусили вишні

На солом’яний твій капелюх...

Ти була мені наче мати,

Ти служила мені, як могла,

Кожна кроковочка, кожна лата

Не жаліла для нас тепла.

Так зберігають сіно біля оселі

Хата вікнами до сонця

Село неначе погоріло

одяг, збіжжя, солонину та інші господарські речі. Влітку, за спекотливої днини, навіть відпочивали чи переночувували. Звідси й відомий, переважно на Поліссі, обряд “комори”, про який варто, бодай фрагментарно, згадати.

Віддавна комору вважали “чистою прибудовою”, оскільки тут переховували хліб, великоднівні паски і весільний коровай. Власне з весіллям і пов’язаний обряд, який за радянського режиму етнологи намагалися замовчувати, а коли й згадували, то лише з негативною характеристикою. Серед дослідників найповніше описав це дійство Федір Вовк.

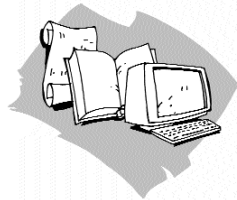
Мені пощастило зафіксувати окремі відскіпки цієї обрядодії, які побутували в глибинних селах Полісся ще наприкінці п’ятдесятих років. Коротко зупинюся на його основних елементах. Після першого дня весілля, коли молодий везе на переночівку свою шлюбну подружку, то дві літні свашки з обох сторін готують їм “шлюбну постіль”: застеляють чистим простирадлом ліжко, а на молодод вдягають білу сорочку.

Допоки свашки відспівували жартівливих весільних пісень, молодята в коморі мали здійснити перші шлюбні стосунки. В узолів’ї їм ставили ситу — розбавлений на воді мед, а звідси й термін — медовий місяць. До речі, так чинили впродовж подружнього життя, допоки не з’явиться перше-

як розповідали мені літні інформаторки (а за цим стежили лише жінки), бували випадки, коли шлюб розпадався. За таких okazій молодь намагалася різноманітними способами “зробити підманку” — роздавлювала ягоди калини чи використовувала кров із птахів. Якщо свашки від молодого запліднювали в легкій поведінці дівчину, то навіть влаштовували експертизу “шлюбних слідів” і єдина, яку не могли розпізнати на підробку, то це була кров із голуба.

Ось такий уже призабутий і своєрідний обряд побутував у сільному церемоніалі. Ми можемо, з огляду на сучасну мораль, засуджувати його, вважати “комору” патріархальним пережитком. Це справа кожного сущого. Але знати про нього мусимо: в давніші часи, як на мене, він мав право на існування — в такий спосіб народна мораль була вагомим перепоним розпущеності, — дівчина, котра не зберегла своєї цноти, кидала знеславлуючу пляму на батьків. Тому останні вельми стежили за поведінкою своїх дочок.

Таку ось своєрідну роль виконувала господарська прибудова комора. Звідси й приказка: “Комора покаже, коли молода ляже”. Але повернімося до найголовнішої споруди — хати. Її традиційне умеблювання надмірно просте. Широка — до півметра — лави, стіл, ослін, дерев’яне ліжко і мис-

В Україні формально діють десятки громадських організацій просвітницького, культурологічного та правозахисного спрямування, які охоплюють доволі широкий спектр суспільних проблем від соціального захисту до сприяння розвитку української мови. Вони є своєрідними посередниками в стосунках конкретного громадянина й суспільства в цілому зі структурами державної влади. На практиці пересічний громадянин дуже скептично оцінює спроможність громадських організацій представляти й захищати його інтереси. І це вкрай погано — адже поодинокий громадянин усе частіше програє в обстоюванні власних інтересів, навіно сподіваючись на даровані Конституцією права. Наше покоління, звикле до заборон і дозволів, ходить по замкненому колу надмірних сподівань і надмірних розчарувань владою. Існуючий рівень громадської активності явно недостатній, тому вирватися з фатального зачарованого кола нація може лише після організованої діяльності української еліти, яка розуміє своє призначення і має певну владу над загалом. На жаль, в Україні владний та економічний вплив на людей здійснює еліта, яка об'єктивно не змогла встояти перед спокусами особистої вигоди, або й зовсім не зацікавлена в організованій діяльності громади, її свідомих і результативних діях. Затяжний перехідний період від постколоніального стану викликав неминучу реакцію пристосування, і ті, хто здобув немало, не дуже зацікавлені щось змінювати через боязнь втратити стабільність добробуту чи великого зиску. Як наслідок — люди, що досягли процвітання завдяки першим крокам демократії воліють мати демократію, формальну та ілюзорну, замість реальної — свідомої активності громадян у домаганні власних прав. Чи не тому значна частина громадських організацій продукують заяви й звернення і мало звертаються в органи правосуддя чи організовують акції громадянського спротиву в межах чинного законодавства. Винуватити в цьому всю українську еліту було б несправедливо, вона й так багато робить, часто дією проводу підмінюючи роботу цілої організації. При уважному вивченні ситуації можна дійти парадоксального висновку, що зараз справжня громадська діяльність майже неможлива. Ті, хто орухлює українські організації, мають шанс увійти в історію як жертвовні будівничі національної держави. Адже кожне покоління українців звикло нести свій хрест, і мало хто бачить тому край.

Уже настав найвищий час — хрест українських терпінь закопати на тому місці, де має неухильно і твердо постати потужна українська нація, яка природно й надійно візьме на себе відповідальність за долю України. Для цього ми маємо устократ більше потенціалу, ніж знесилені кризою моралі й віри хвалені старі демократії світу. Ми не маємо одного — необхідного — досвіду організованого громадського життя, якого ми не могли набути в часи радянської імперії. Ми не зважуємося визнати це перед собою і світом, намагаючись компенсувати все аматорством, імітацією та жер-

ХТО НАС ОРГАНІЗУЄ?

товним сподвижництвом. Але без створення національного стандарту і школи української громадської діяльності — не обійтись. Нація, яка не дбає про власну мережу громадських організацій, не має живої демократії і, фактично, беззахисна перед власним державним апаратом, а сама держава тоді втрачає оригінальну національну сутність і функцію оборони інтересів громадян.

Як нам опанувати ази організованості й перестати виголошувати заклик до єдності? Здавалося б, для успіху варто кожній організації зокрема виконувати свою місію — вирішувати якусь суспільну проблему й цим допомагати людям. Таку модель пропонують нам усі порадики світових допомогивих фондів розвитку демократії. На жаль, таким чином не вдається подолати пасивність української громади, а самі організації набули поганого звички — залежності од сторонньої допомоги, а також підтримки владних структур. Очевидно існують основоположні проблеми українського громадського руху, які не в змозі вирішити жодна організація зокрема, і їх треба вирішувати спільно. Якщо зосередитися на головному, таких проблем всього дві. Перша проблема — існування в організаціях фальшивих уявлень про громадську діяльність, успадковане ще з радянських часів. Існує уявлення про організацію у вигляді структури, що діє відсторонено від членства, під орудою функціонерів, і не вимагає ні особливої участі членів, ні фінансової підтримки громадян. Організації сприймаються не більше ніж умовні атрибути формальної демократії, які формально протестують, закликають і роблять заяви радше для подання голосу в ім'я заспокоєння совісті та виконання плану заходів. Звичне уявлення про функціонерів організацій, навіть діючих безоплатно, як про марнотратників громадських грошей. При цьому мало хто готовий дати на громад-

ську справу копійку, а з діяльністю організації не знайомий і керується власними уявленнями, сформованими ще на початку боротьби за незалежність. Такий стереотип дуже поширений і зашкодив нормальному розвитку організацій ТУМ і РУХу. Неуважне й непрофесійне ставлення до громадської діяльності власне і спричинилося до занепаду руху українського відродження, бо не було створено протидії деструктивним і ворожим чинникам. Як не парадоксально, найбільше потребують українські організації підтримки українців і цієї підтримки не мають. Не варто вважати це крамолою. Українці ще не виробили органічної потреби в таких організаціях і не мають однозначного уявлення про справжню користь для себе особисто від їхньої діяльності. Самі організації схильні радше вчити народ за поняттями власного проводу, ніж підтримувати чутливу співпрацю з народом і служити йому помічником. У деяких організаціях ще й досі точаться дискусії про місію та мету. Це свідчить знову-таки про згадані вже умови, які геть забирають час громадян, що мав би бути корисно використаний для спільного пошуку кращої самоорганізації і тому кращого рівня життя.

Витворилося своєрідне замкнене коло: буде підтримка за корисні дії, а справжня діяльність можлива за умови підтримки народу. Справа в тому, що навіть реально зроблену справу українські організації не можуть як слід довести до громади, тим паче робити саморекламу та пропаганду програмних засад своєї місії. Їх присутність в українському інформаційному просторі мізерна. Ті ж організації, які мають друковані органи, більше переймаються висвітленням проблем і при цьому замало дбають про формування в українській громаді потреби у власній діяльності як організації. Якщо газета організації не формує в читача враження про

організацію як про злагоджений організм, який має засоби дії і вміє досягати перемог, усвідомлює свою місію і мету — така газета працює не на імідж організації. А висловлені добрі ідеї в кращому випадку присвоїть і впровадять інша організація, яка доведе свою здатність використати належно народну підтримку для досягнення конкретного результату. Найкращим є такий спосіб громадської діяльності, коли кожна організація має свою суспільну нішу, свій електорат, а завдання розподілені за спеціалізацією, разом утворюючи потужне дерево розвитку нації. При цьому громадянин матиме користь од сукупного результату — створення сприятливих умов самобутнього життя для народу й механізму захисту власного способу життя від негативних впливів як іззовні, так і всередині громади. Першу проблему українського громадського руху можна подолати шляхом створення загальної системи підготовки функціонерів та активу громадських організацій на базі ВУТ «Просвіта», найбільшій і неординарній громадській організації з потужною історичною місією. Багатогранність програмних завдань «Просвіти» дає їй перевагу суспільної програмної оболонки, за кібернетичною аналогією, що полегшує координацію дій і формує цілісну модель українського суспільства в розвитку. Цей момент дуже важливий, адже в такий спосіб українці можуть швидко опанувати науку самоорганізації, створити соціальну базу для політики побудови потужної національної держави та реалізувати національну державність на практиці за прототипом країн Прибалтики.

Другою проблемою українського громадського руху, яка є головною, є, напевно, процес штучного розмивання і нищення суспільного середовища, спроби підтримувати цю діяльність. Йдеться про розмивання етно-культурного й мовного се-

ЧАС ДІЇ

редовища, в якому може розвиватись оригінальне українське громадянське суспільство, українська нація. При збереженні теперішніх руйнівних процесів зрощення і денаціоналізації, нищення початків громадянського самоусвідомлення, процес формування народу як державотворчої сили пригальмується. Громада ослабить функції захисної сили і спорідненого товариства — ми станемо охлосом, натовпом одноосібників, які не бачитимуть сенсу в громадській діяльності як формі самозахисту і здобування свого права в конкуренції організованих націй світу. Кодом самозбереження українського суспільства й засобом його духовно-інформаційного згуртування є українська мова. Тому «Просвіта» може очолити процес вирішення другої проблеми українського громадського руху, ставши координатором практичного процесу швидкого утвердження державної мови в суспільстві. Кожна українська організація в процесі діяльності мусить дбати про державну мову як засіб публічної дії, засіб порозуміння і єдності народу, без чого суспільна діяльність стає проблематичною.

Особливо актуальним є правозахисний аспект діяльності громадських організацій. Правозахисний рух із метою утвердження державної мови та залучення до цієї справи українських партій може не тільки вирішити другу проблему української організованості, він створить реальні передумови швидкого реформування судів і органів влади. Всі інші засоби пропаганди української мови не тільки малодієві — вони не відповідають реаліям українського життя. Без стимулюючого поштовху радикального впровадження української мови український громадський рух самотужки не зможе досягти рівня самоорганізації, якого вимагає закон правдивої демократії і закон розвитку вільної держави. Для усвідомлення цього моменту і прийняття рішення українська еліта має дуже мало часу. Адже певні сили в Україні намагаються узаконити конкуренцію української та російської мов як державних де-факто. Якщо це вдасться, а це цілком реально, про українську організованість ще довго говоритимуть як про далеку перспективу, українську мрію про єдність. Ця проблема історично переслідує нас, надаремно про єдність співається в духовному гімні. Реалізувати її не просто, адже нас колонізували надто довго і по-диявольськи витравлювали найцінніше в наших душах. Тепер маємо шанс стати вільним народом. Зробити це неможливо, тільки міняючи уряд і президента, мусимо діяти як вільний народ. Замість слів потрібна кваліфікована й добре організована громадська діяльність і неопуступний захист основ буття нації — мови, культури й духовності. Українську справу не зробить чужа справедлива сила, її повинен робити кожен українець.

• **Володимир ФЕРЕНЦ**, м. Івано-Франківськ

Фото **Т. КАРПІНСЬКОЇ**

РІДНА ШКОЛО МОЯ

І знову 1-го вересня шкільний дзвінок покличе за парти тих, кому даровано це щастя — навчатись. А роки летять, як вихор. Озираюся... Світять вогні.

Моя перша вчителька — світлої пам'яті Зоя Григорівна Скрильник — повела у світ знань, взявши мене від бабусиної науки народної мудрості і правди. Про голод тридцять третього я дізналася ще дошкільням (бабуся дівчинкою-підлітком дивом врятувалася — єдина з усього роду — пролежавши голодоморні зиму і весну в районній лікарні з врубаною ногою). Знала, але не повірила. Я запитувала: “Це були вороги?” “Ні, свої ж люди... Навіть далекі родичі. Ходили по хатах і вимітали все дочиста. А повернулася я з лікарні — у порожню хату: вигребли все до останньої ложки. І хто? Сусіди.” Моя дитча свідомість відмовлялася повірити в таке. Приемніше було брати приклад з хлопчентя з розумними очима, про чие золоте дитинство розповідали нам Зоя Григорівна. Ми були її передостаннім випуском — 1974—1977 рік.

У четвертому класі мене заворожила вчителька української мови й літератури Олена Степанівна Стовба. Рівень її навчительства був таким, що здобути ми знаннями з мови й літератури я послугоувалася в університеті й аспірантурі. Звичайна “незвичайна” провінційна школа — в місті Кобеляки Полтавської області, у найглухші часи застою.

Взагалі, я виростала в роки української державності — на регіональному рівні. На весь Кобеляцький район — жодної російської школи, навіть класу. Районне начальство спілкується українською. Слова “Україна”, “Батьківщина”, “Вітчизна” — слова-синоніми. Про любов до України говорять наші вчителі широко, без пафосу. Вони працюють, як дихають. Так бджоли носять пилок...

І от 1985 рік, вступ до Київського університету, на факультет журналістики. Мені здалося — я виїхала за кордон. Але куди? І не в Росію — справжня російська така мила і співуча. А тут — нібито російські слова з українською артикуляцією. Це

так жакливо! Мої вуха такого не витримують...

Спасибі моїй вчительці російської мови й літератури Вірі Петрівні Гунько — вона була камертоном, що настроїв мене на правильне сприйняття російської мови й культури і на підсвідоме відчуття фальшивих нот. Етнічна росіянка (десь з-за Уралу) — вона вросла в наш народ, вийшовши заміж за українця. Віра Петрівна була для мене дзеркалом російської культури, в якому відбивалася культура українська.

Шкільні роки... Світло прочитаних книг. Прочитавши всього Олеса Гончара, я поділилася жalem зі своєю однокласницею Іриною Товстонижко, і вона принесла мені з їхньої сімейної бібліотеки... “Собор”!

Взявши клятву — нікому-нікому... Йшов 1982 рік. Школа моя... Свіча непогасна.

ЩО ЗРОБИЛО МЕНЕ НАЦІОНАЛІСТКОЮ?

Київ, 1985 рік... Ми, кілька студентів-першокурсників факультету журналістики, спілкуємося українською. На нас ззираються, дружно оглядаються у громадському транспорті, іноді запитують, чи ми не поляки. Я була гордим аборигеном — мене це дратувало.

Але останньою краплею стала відмова касирки кінотеатру зрозуміти слово “квиток”. Тобто, вона його “не панемала” з принципу — я бачила це по її очах, в яких вистрибували чорні вогні ненависті.

Як не дивно, після Чорнобильської катастрофи стало легше. Це земля страшною жертвою рятувала свій народ. І після Чорнобиля українці ніби прокинулися. Є одна наукова теорія, що саме радіація перетворила мавпу на людину...

ХТО ЗАМОВИВ ВБИВСТВО “СЛОВА ПРОСВІТИ”?

Відомо, в газетних кіосках

про українську пресу не запитуй. Так, за поодинокими винятками, по всій Україні. А в Києві — столиця ж! — українська преса надходить у газетні кіоски. І... падає в безодню.

Запитувала “Слово Просвіти” в Києві — на правому березі і на лівому, у центрі й на околицях... Картина була однаковінька: кіоскерка порпалась у стосику якихось газет, не викладених на продаж. Так у брєжнєвські часи давали знайомим товар з-під прилавка. Може, ре-

катастрофу йдеться у таких рядках:

*Шипіли змії вогняні,
Усе вражали, скільки видно.
І в небо, майже до зорі,
Із глека піднялась Єхидна.*

Можна з повним правом сказати: народилася диво-поема. Щось у ній від “Енеїди” І. Котляревського і “Лісової пісні” Лесі Українки. Але це вже поема кінця ХХ століття. Це — “Білозірка”.

рантovo серед туману. Ще очі сліпли від несподіваного світла, а серце вже радісно билосся в такт її ритмам. Така громада українського світовідчуття, подих праджерел, образи-архетипи, — не вірилося, що це могла написати (записати?) — сучасна людина, обчухрана, звужена до ролі гвинтика в технократичному суспільстві. І гототіла радість у серці: “Ще живемо ми! Не вмерли! Живі!” Ось — геніальна поема, записана наприкінці ХХ століття — з січня по квітень 1999-го року. А віку їй — сто століть, не менше. Настояна на зорях і травах, на духові й крові, зійшла вона вже після зорі Полин, щоб засвідчити немирушність землі української, її творчого духу.

Вічне коло буття, що через обрядові свята котиться з безконачності в нескінченність... Це тло “Білозірки”, канва поеми. На ній вправною рукою вишити образи-квіти. Вони оживають, злітають у небеса, як зорі-квіти в Різдвяний вечір. Під ними стоїть Україна-Білозірка, вічно юна дівоча душа, і зло розбивається біля її ніг, не здатне подолати чисту сльозу її серця.

Писана серцем, поема легко знаходить дорогу до сердець читачів, запалює їх, як свічі. І відступає морок.

Змій, що доповз до України, ковтнувши півсвіту, розсипається на порох. Поезія пермагає зло, вона знову стає тим, ким і була споконвіку — воїном.

І обертається жінка на воїна-змієборця (згадаємо: “аніма” і “аніmus” у трактуванні К. Юнга). Безмежну силу дають їй земля і небо — її два крила. З вогню і води зароджується іскра буття, — це слово, що живить. Україна вічна у слові.

● Галина ГАРМАШ

ЗУПИНЕН МИТІ

дакції українських газет самі просили про таку послугу — продавати газету лише “своїм”, тим, хто запитує українською мовою і конкретне видання? Виявилось, що ні. Отже?

Хто замовив вбивство? Кіоскерок про це запитувала марно, — ясно, що через посередників.

І що робити? Поставити біля кожного кіоска міліціонера? Так не відомо, чию волю він виконуватиме — народу, якому присягнув, чи — зі страху або підкупу — волю ворога української нації?

А справді, що робити?

ЗІЙШЛА ЗОРЯ “БІЛОЗІРКИ”

Полтавська земля багата талантами, щедро засіває її Господь. І чи не найяскравіше зростає у нашому краї поетів.

Сергій Коломієць народився 1963 року в селі Потоки Кременчуцького району. Після закінчення Полтавського сільськогосподарського інституту доля закинула його в Кобеляцький край, у село Бутенки. Тут і прийшла до нього Поезія.

Поема-феєрія “Білозірка” — це історія душі, символічна історія України. Дівчина із загадковим ім'ям Білозірка втілює у собі дух нашого народу, незнищенний і непереможний.

Поема складається з двох книг. Перша — фольклорно-побутова, події розвиваються на тлі обрядового кола. Друга — езотерична. Білозірка бореться проти орди, орди позаісторичної. Хан, Змій, Єхидна — лики зла. Вони сучасні:

*А хан в руці затиснув ніж —
І в комп'ютер кинув з усіх сил.*

І чи не про Чорнобильську

НАШОГО ЦВІТУ...

ПУБЛІЧНИЙ ЗАПИС ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ ПРОГРАМИ

Редакція передач українською мовою Радіо Нового Саду у співпраці з Товариством української мови, літератури і культури “Просвіта” влаштували у Студію “М” у неділю 1 червня публічний запис програм культурно-мистецьких та освітніх товариств, учнів, які вивчають українську мову у школах та Філіях товариства “Просвіта”, а програма складалась із віршів та пісень на слова Шевченка. Учасників було понад 80. Прозвучав ряд знамих шевченківських мелодій, виконано пісні в супроводі бандури, співали групи співаків, а все у виконанні Українських товариств імені Івана Сенюка з міста Кула, Товариства “Карпати” з міста Вербас та Товариства плекання української культури “Коломийка” з міста Сремська Митровица, що недавно відновило свою діяльність.

Редакція програм українською мовою, що готує передачі вже 10 років, останніми роками записувала програми культурно-мистецького змісту, декілька радіодрам підготовлено за участю самодіяльних товариств. Щотижня транслюється дві передачі українською мовою. Час в ефірі — 1,5 години.

● ІНФОСЛУЖБА ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”

ЮВІЛЕЙ

УЛЮБЛЕНИЙ, АЛЕ ЩЕ НЕ ЗАСЛУЖЕНИЙ

На ювілейному творчому вечорі Василя Довжика в Будинку письменників не раз звучало: цей митець — унікальне явище в українській культурі.

Артист театру і кіно, він зіграв у тридцяти фільмах. Це екранізація творів І. Франка, В. Барки, О. Гончара, Ю. Бедзика, С. Скляренка, М. Стельмаха, А. Дімарова, А. М'ястківського, В. Земляка, В. Барки, Ю. Мушкетика і сучасних авторів.

Кіноролі різнопланові, цікаві. Однак звання заслуженого досі не отримав. Відомий поет, прозаїк і перекладач, Василь Довжик видрукував 16 книг для дітей і юнацтва, переклав для українських театрів десятки п'єс видатних зарубіжних драматургів.

Талановитий журналіст, ведучий “Антології сміху” на Українському радіо, він щодня знайомить мільйони радіослухачів із перлинами народної мудрості, вселяє людям віру в незнищенність всього світлого, чистого і доброго, що є в народній душі.

Дбайливий наставник творчої молоді, член приймальної комісії Національної спілки письменників України, Василь Довжик підготував до друку десятки книг, благословив на творчу дорогу чимало молодих літераторів.

Людина рідкісної доброти й оптимізму, прекрасний знавець дитячих душ, Василь Довжик за шістдесят прожитих літ і сорок років творчої праці нажив собі єдиний капітал — повагу і любов багатьох тисяч людей. Саме про це говорили на творчому вечорі голова Міжнародного добродичного фонду “Українська хата” М. Рудаков і заступник голови Сумського земляцтва у Києві М. Сущенко, заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка М. Нестерчук і заступник голови Національної спілки письменників України П. Осадчук, письменники Д. Білоус, О. Ющенко, В. Скомаровський, М. Гриценко, Б. Списаренко, В. Мордань, А. Качан, головний редактор літературних передач і каналу Українського радіо Т. Теодорович, заслужений артист України В. Обручов, композитор і виконавець, радіожурналіст Н. Бучель та чимало інших поважних гостей.

Прозвучали пісні на вірші В. Довжика. Ювіляра привітали педагоги, його найулюбленіші читачі — діти.

Радо зустріли присутні виступ заслуженого народного ансамблю пісні і танцю України “Дарничанка”.

Хочеться вірити, що до літературної премії ім. Лесі Українки, якою відзначений Василь Довжик кілька років тому, приєднається і почесне звання “Заслужений діяч мистецтв”. Панове з Адміністрації Президента України! Не засовуйте подання у глибокі шухляди...

● Ніна ГНАТЮК, відповідальний секретар Національної спілки письменників України

ЄДНАЙМОСЯ!

МОЛОДІ ПОТРІБНІ ВІДЕОФІЛЬМИ ПРО ПРАВДИВУ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

Одеська обласна організація Соціал-національної партії України (СНПУ) на громадських засадах створила свою відеотеку з українознавства, яка налічує понад 150 хронік — документальних публіцистичних і художніх відеофільмів. Серед них — близько 50 відеофільмів про історію московсько-більшовицького бандинізму на території України.

У нас є відеофільми про правдиву історію України, про національно-визвольний рух, зокрема про боротьбу ОУН-УПА, про голодомори 1923—1933-го й 1947 років, про проблему становлення української помісної церкви, про видатних діячів України.

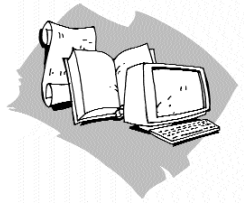
На базі відеотеки почав діяти відеолекторій із патріотичного виховання молоді. Ми го-

тові обмінюватися відеофільмами, а також будемо сприяти у створенні подібних відеотек при організаціях і партіях, що поділяють наші погляди. Нас особливо цікавлять відеофільми про жорстоку політику асиміляції і русифікації українців, яку проводили як царський уряд, так і кремлівське керівництво за часів існування СРСР. Також нас цікавлять відеофільми про російську експансіоністську політику з часів утворення московського князівства до початку розпаду Радянської Імперії СРСР у 1991 р.

Звернутися можна за адресою: 65026 Одеса а/с — 151

● Петро ЗІНЧЕНКО, завідувач відеотеки Одеської Обласної організації СНПУ

Учасники парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні” (далі — учасники парламентських слухань), які відбулися 12 березня 2003 року, обговоривши мовну ситуацію в державі, відзначають, що на дванадцятому році незалежності українська мова як державна мова в Україні не набула належного поширення в усіх сферах суспільного життя.

Правовою основою для здійснення державної мовної політики в Україні є Конституція України, Закон України “Про мови в Україні”, Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України, а також інші законодавчі акти, зокрема закони України “Про національні меншини в Україні”, “Про освіту”, “Про інформацію”, “Про телебачення і радіомовлення”, “Про видавничу справу”, “Про рекламу”, “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” тощо.

Таким чином, законодавча база в Україні з цього питання відповідає загальноприйнятій світовій практиці й узгоджується з відповідними міжнародно-правовими актами. Однак, на думку учасників парламентських слухань, сьогодні мовна ситуація в державі свідчить про те, що лише задекларованості державного статусу української мови для повноцінного та незворотного утвердження її в усіх сферах суспільного життя недостатньо — необхідні механізми реалізації вищезазначених правових документів щодо функціонування української мови, а також врегулювання питань, пов’язаних із удосконаленням юридичної відповідальності за порушення законів, які регулюють питання використання державної мови.

Останнім часом, незважаючи на законодавче закріплення за українською мовою статусу державної, відбувається процес звуження сфери її застосування, що спричиняє соціальну напругу в суспільстві, породжує сепаратистські настрої, суперечить інтересам національної безпеки України та ставить під загрозу її суверенітет і державне самовизначення.

Попри відсутність міжнародних конфліктів, досягнуто стабільності і толерантності у міжетнічних стосунках, законодавче та реальне забезпечення прав усіх національних меншин в Україні мовне питання часто перетворюється на дестабілізуючий чинник суспільного життя, що гальмує процес творення суверенної, демократичної, правової держави.

Вважаючи, що державна мовна політика в Україні повинна відповідати конституційним нормам, положенням відповідних міжнародно-правових зобов’язань України та стратегії державотворення;

враховуючи необхідність вироблення послідовного та виваженого підходу у вирішенні мовних проблем, недопущення при цьому політичних спекуляцій і міжетнічних конфліктів та відзначаючи важливість збереження стабільності в державі;

усвідомлюючи, що застосування мов у державі має стати чинником єднання, а не розбрату, — учасники парламентських слухань р е к о м е н д у ю т ь :

I. Президенту України:

1. Створити в структурі центральних органів виконавчої влади центральний орган виконавчої влади з питань мовної політики.

2. Створити консультативно-дорадчу раду з питань мовної політики, підзвітну Президентові України, включаючи до її складу провідних фахівців — представників галузевих інститутів Національної академії наук України.

II. Верховній Раді України:

1. Відкласти ратифікацію Єв-

ПОСТАНОВА

Верховної Ради України

Про Рекомендації парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні”

Зважаючи на висновки та пропозиції учасників парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні”, Верховна Рада України постановляє:

1. Схвалити Рекомендації парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні” (додаються).
2. Кабінету Міністрів України:
  - у процесі підготовки проекту Закону України про Державний бюджет України на 2004 рік, прийняття нормативно-правових актів і розробки державних програм щодо розвитку, функціонування та дослідження української мови врахувати зауваження та пропозиції, висловлені учасниками парламентських слухань;
  - на “Дні Уряду України” в жовтні 2003 року поін-

формувати Верховну Раду України про стан реалізації Рекомендацій парламентських слухань, схвалених цією Постановою.

3. Видавництву Верховної Ради України підготувати та видати збірник матеріалів за результатами парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні”. Управлінню справами Апарату Верховної Ради України профінансувати в установленому порядку витрати, пов’язані з виданням зазначеного збірника.
4. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Комітет Верховної Ради України з питань культури і духовності.

В. ЛИТВИН, Голова Верховної Ради України
м. Київ
22 травня 2003 року № 886-IV

РЕКОМЕНДАЦІЇ парламентських слухань «Про функціонування української мови в Україні»

ропейської Хартії регіональних мов або мов меншин до прийняття Верховною Радою України закону України про розвиток і застосування мов в Україні, яким буде передбачено реальний механізм захисту й утвердження української мови як державної в усіх сферах суспільного життя.

2. Запровадити, починаючи з 2004 року, щорічні парламентські слухання, присвячені розвитку та функціонуванню української мови в Україні.

III. Кабінету Міністрів України:

1. Розробити та внести на розгляд Верховної Ради України:

а) проект Концепції державної мовної політики України;

б) проект загальнодержавної Програми розвитку, функціонування та дослідження української мови на 2004—2010 роки.

2. Внести на розгляд Верховної Ради України до 1 липня 2003 року проект закону України про розвиток і застосування мов в Україні.

3. Розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проекти законів України про внесення змін до відповідних законів України з метою:

а) заборони заснування в Україні засобів масової інформації іноземними юридичними і фізичними особами та особами без громадянства;

б) забезпечення україномовної продукції не менш як 70 відсотків часу трансляції та місця на шпальтах друкованих засобів масової інформації;

в) відмови телеорганізаціям, які порушують закони, що регулюють питання використання державної мови, в отриманні чи продовженні ліцензії на право користування каналами мовлення;

г) запровадження пільгового оподаткування та іншої фінансової підтримки україномовної друкованої продукції, періодичних видань, кіно- та аудіопродукції;

г) передбачення відповідальності за порушення законів, що регулюють питання застосування державної мови в Україні, зокрема для посадових осіб, які при виконанні своїх посадових обов’язків використовують як засіб спілкування іншу, не державну, мову;

д) передбачення у законодавстві про національні меншини положення про обов’язковість володіння державною мовою громадянами, які належать до національних меншин і постійно проживають в Україні.

4. Створити у структурі Кабінету Міністрів України управління з питань мовної політики.

5. Враховувати щорічно при підготовці проекту закону України про Державний бюджет України на відповідний рік видатки на забезпечення виконання заходів, пов’язаних із розвитком, функціонуванням та дослідженням української мови, у тому числі за межами України.

6. Передбачити, починаючи з 2004 року, збільшення асигнувань на розвиток та дослідження української мови, реалізацію додаткових заходів щодо розширення сфери її функціонування як державної.

7. Фінансувати своєчасно і в повному обсязі витрати, передбачені на проведення заходів із розвитку, функціонування та дослідження української мови.

8. Посилити контроль за цілковитим використанням бюджетних коштів на реалізацію заходів, пов’язаних із розвитком, функціонуванням та дослідженням української мови.

9. Розробити систему проходження курсів української мови для державних службовців.

10. Запровадити поетапний механізм атестації державних службовців і викладачів навчальних закладів державної та комунальної форм власності на знання української мови.

11. Сприяти збільшенню переліку та накладів видань художніх творів національної і світової класики, науково-популярної, технічної, довідкової літератури українською мовою для різних вікових груп населення.

12. Розробити заходи щодо підтримки випуску національної кіно-, відео-, аудіопродукції, тиражування кращих українських фільмів, а також дублювання і озвучення українською мовою творів світового кінематографу.

13. Розробити систему моніторингу та здійснити аналіз динаміки і характерних тенденцій розвитку етномовних процесів, функціонування української мови в різних сферах суспільного життя та регіонах України.

14. Розробити і здійснити заходи щодо поліпшення якості перекладів українською мовою кращих творів світової драматургії, підвищення відповідальності художніх керівників за дотримання театром мовного статусу й чистоти мови з метою підвищення рівня мовної культури в театально-видовищних закладах України державної та комунальної форм власності.

15. Вважати першочерговою державною справою розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень та розробок

у галузі лінгвістичної технології та створення інтелектуальних мовно-інформаційних систем нового покоління.

16. Підготувати комплексну програму робіт із вивчення, подальшого вдосконалення європейських мов працівниками органів державної влади, державних установ та організацій, до обов’язків яких входять питання забезпечення європейської інтеграції України.

17. Розглянути й затвердити у двомісячний строк підготовлений Національною академією наук України, Міністерством освіти і науки України та Міністерством оборони України проект міжгалузевої науково-технічної програми — “Інформація. Мова. Інтелект”.

18. Сприяти забезпеченню фінансування державних програм із створення національної словникової бази, зокрема програми “Словники України”, а також підготовки до друку багатотомних енциклопедичних видань та створення їх електронних варіантів:

а) Українського енциклопедичного словника у трьох томах;

б) Української літературної енциклопедії у п’яти томах;

в) академічної граматики української мови;

г) енциклопедії “Географічні назви України”;

г) енциклопедії “Українська мова”;

д) Шевченківської енциклопедії в чотирьох томах;

е) повного зібрання творів Тараса Шевченка у дванадцяти томах;

є) словника українських діалектів у п’ятнадцяти томах;

ж) лексичного атласу української мови;

з) серії “Найкращі українські книжки для дошкільнят”.

19. Сприяти підготовці та реалізації видавничої програми “Українська бібліотечна серія” на умовах бюджетного фінансування.

20. Забезпечити представлення української мови в багатотомних міжнародних проектах: Загальнослов’янському лінгвістичному атласі, Лексичному атласі Європи, Атласі східнослов’янських мов.

21. Забезпечити створення україномовних програм у комп’ютерній мережі Інтернет та на лазерних дисках.

22. Сприяти перекладам українською мовою ліцензованої відеопродукції.

23. Забезпечити впровадження української мови в усі сфери навчально-виховного процесу та позанавчальної діяльності навчальних закладів державної та комунальної форм власності.

24. З метою забезпечення належного функціонування української мови, розвитку української культури та освіти українською мовою в Автономній Республіці Крим —

1) передбачити щороку у відповідній постанові Кабінету Міністрів України державне замовлення Таврійському національному університету ім. В.І.Вернадського в кількості 50 чоловік на підготовку фахівців із української мови й літератури заочної форми навчання для державних потреб;

2) вжити заходів щодо забезпечення в першочерговому порядку підручниками учнів загальноосвітніх навчальних закладів Автономної Республіки Крим, які навчаються українською мовою;

3) передбачити у проекті закону України про Державний бюджет України на 2004 рік кошти:

а) 60 тис. гривень — для Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського на придбання підручників, навчальних посібників і наукової літератури українською мовою;

б) 3 млн. гривень — на будівництво школи-гімназії з українською мовою навчання у м. Сімферополі;

в) 1 млн. гривень — на будівництво школи-гімназії з українською мовою навчання у м. Ялті;

г) 4 млн. гривень — на ремонт Кримського українського музичного театру;

г) 1,5 млн. гривень — Державному вокально-хореографічному ансамблю України “Таврія” ім. Л. Д. Чернишової для капітального ремонту будинку і придбання костюмів, інструментів, світло- та звукоапаратури;

4) виділяти щороку 300 тис. гривень на фінансування україномовної газети “Кримська світлиця”;

5) забезпечити виконання у 2003 році пункту другого постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1996 року про забезпечення належним приміщенням Всеукраїнського інформаційно-культурного центру у м. Сімферополі.

25. У зв’язку з відзначенням у 2004 році 190-ї річниці від дня народження генія українського народу Тараса Григоровича Шевченка та, враховуючи значення його особистості і творчої спадщини у збереженні та розвитку духовних цінностей, національної самосвідомості українців —

1) сприяти виданню двомовних видань (українською та іноземною мовами: російською, англійською, французькою, німецькою, іспанською тощо) творів Т. Г. Шевченка та інших видатних українських письменників для популяризації літературної спадщини українського народу за кордоном;

2) забезпечити фінансування реконструкції приміщення музею Т. Г. Шевченка та будівництва спеціального сховища для збереження рукописів класиків української літератури на території Шевченківського національного заповідника у м. Каневі.

IV. Телерадіоорганізаціям,

незалежно від форм власності, та друкованим засобам масової інформації в Україні:

1. Дотримуватись у своїй діяльності встановлених квот україномовного мовлення, національних фільмів та передач або програм національного виробництва, відповідно до законів.

2. Запровадити на радіо та телебаченні цикл постійних передач про традиції, звичаї і побут українського народу та пропаганду української мови.

3. Продовжити обговорення в засобах масової інформації актуальних проблем сучасного стану функціонування української мови в Україні та завдань щодо підвищення її авторитету і престижу.

СХВАЛЕНО
Постановою Верховної
Ради України від 22 травня
2003 року № 886-IV

ПОГЛЯД

СУВОРІ РОМАНСИ
ПРО ПРЕЗИДЕНТ-
СЬКІ ШАНСИ

Політолог Володимир Полохало не прогнозує загострення боротьби між кандидатами на президентську посаду на літо-осінь 2003-го. Бо змагатимуться не самі кандидати, а їхні шанси на перемогу.

Це вже стало аксіомою, що в українській політиці відбувається більше ірраціонального, ніж раціонального. Тому з точки зору раціональності важко підходити до шансів на президентство лідера “Нашої України”, його дії важко зрозуміти. Шанс — це абсолютно політологічне поняття, на даному відрізку часу велася боротьба саме за шанси. І коли історія країни не має умовного способу, і потім про неї говорять із точки зору втраченого шансу, так само втрачені шанси певного політика обертаються втраченими можливостями суспільства. Пригадайте, як на початку 1990-х, навіть при завищених очікуваннях Україна мала шанси на краще становище у світовому співтоваристві, кращий імідж тощо. І цей шанс Україна не використала, а Польща скористалася ним сповна.

Так і в політиці: шанс — це певні політичні відносини, які можуть трансформуватися в дії. Наприклад, влада не може не скористатися своїм шансом маніпулювати суспільною свідомістю.

Поки що в боротьбі за шанси на президентську посаду Ющенко виявляється недостатньо конкурентоспроможним. Є закономірність — якщо хтось не користується своїм шансом, ним користаються інші.

Тому ініційована Президентом політична реформа — це теж шанс для нього, який у чистому вигляді використовується як політична гра. Хай із не до кінця передбачуваними результатами, але гра, яка дає можливість постійно здавати карти. Ця гра достатньо професійна, хоч у ній не обходиться без шахрайства і краплених карт. Так, розколу опозиції не відбулось, але вона висловлюється стосовно реформи різними голосами, нема єдності у ставленні до Президента. І тут В.Ющенко програв, бо йому притаманні два підходи до політики — романтичний із одного боку і радикальний політичний нігілізм із іншого. “Цієї реформи до президентських виборів не може бути, бо не може бути ніколи” — якщо перефразувати класика. Це не є продуктивним, так само як не є продуктивною підозра лідера “НУ” у нещирості Президента. Хіба в політичній грі буває щирість чи нещирість? Гравця у покер не можна звинувачувати в нещирості, він же хоче виграти.

Тим часом Ющенко може ефективно діяти як публічний політик, але проблема в тому, що в Україні переважно тіньова політика, в ній працюють тіньові технології, це — за межами раціонального аналізу, вони несумісні з поняттям моральності й чесності. І в силу цього Віктор Андрійович стає жертвою тіньових технологій і певних маніпуляторів у його ж внутрішньому середовищі.

Крім того, в нього немає команди. Така є в Януковича, це показав з’їзд “Партії Регіонів”. Для неї Янукович — кандидат у Президенти, незалежно від того, говорить він про це, чи ні. Це команда, що готова діяти як одиниця. Априорі це передбачає лідерство самого Януковича й мінімізацію шкоди політиків, що входять до його оточення. А в “Нашій Україні”, доводиться сумнати, все навпаки. У мене великі сумніви з приводу того, що в цьому блоці всі так само прагнуть перемоги Ющенка, як в команді Януковича. Для цих людей перемога Ющенка не є ключовою з точки зору конкретної власної мети кожного з цієї команди.

До кінця року конкуренція за шанси збережеться, при чому, ймовірно й така ситуація — ті, хто мав мало шансів, їх отримують, а ті, хто має, можуть їх повністю втратити. Хоч обличчя української політики дуже мінливе...

Записала Людмила ПУСТЕЛЬНИК

«ШВЕЙЦАРІЯ РОЗГЛЯДАЄ УКРАЇНУ ЯК ДУЖЕ
ВАЖЛИВУ ЄВРОПЕЙСЬКУ ДЕРЖАВУ»

— *Пане Посол, Ви третій рік перебуваєте в нашій країні. Як, на Вашу думку, зміни відбулися?*

— Я прибув до України, коли уряд колишнього прем’єра міністра Віктора Ющенка був іще молодим урядом. І після двох років перебування в Києві зараз цікаво спостерігати за тим, які ж зміни відбулися в Україні, насамперед, з економічної точки зору. Україна є дуже важливою країною. Вона перебуває в зоні постійної уваги всієї Європи, бо становить надзвичайно важливий фактор європейської стабільності.

— *Швейцарія надає сьогодні правову допомогу Україні. В чому вона полягає і які інституції з обох сторін задіяні в цьому процесі?*

— Можна навести наочний приклад подібної співпраці у справі колишнього прем’єра міністра України Павла Лазаренка.

Як відомо, Швейцарія має дуже розвинену систему, і наші банки намагаються перекрити канали відмивання грошей. Тут існують певні зрушення. Наша країна перевела з рахунків, зарештованих у Швейцарії (були незаконно відкриті раніше), значні кошти. У цьому напрямку Швейцарія і надалі постійно співпрацюватиме з Україною.

У співробітництві задіяні Міністерство юстиції України, Федеральна прокуратура Швейцарії, а також різні установи на кантональному рівні, які здійснюють це співробітництво. Його слід оцінити як дуже позитивне.

— *Що Україна могла б запозичити зі швейцарського досвіду?*

— Я думаю, що Швейцарія не ставить перед собою пріоритетного завдання слугувати наочним прикладом для когось. Те, чого ми досягли сьогодні, ми змогли досягти, звичайно, не за один рік і не за одне десятиліття. Україна також є дуже давньою країною і водночас країною молодого. Вона здобула свою незалежність лише 12 років тому. І я вважаю, що перед вашою країною ще виникатимуть значні виклики стосовно її розвитку і майбутнього.

Швейцарія надає особливого значення тим цінностям, які сьогодні є визначальними для всього розвиненого світу. Тобто — функціонуванню стабільного правового порядку. Лише за цієї умови можливий ефективний розвиток економіки й суспільства. Ми виходимо з того, що у будь-якій цивілізованій державі насамперед повинне існувати верховенство права.

— *Яку роль відіграють громадські організації в Швейцарії, і який вплив на життя суспільства вони справляють?*

— Одною з найголовніших і найперших умов функціонування швейцарського суспільства є та, що все політичне життя країни організоване не зверху вниз, а навпаки. Політичні партії (а їх досить багато), істотно впливають на роботу парламенту, а також і на формування суспільної думки в нашій країні. У Швейцарії багато неурядових організацій. Вони зосередили свою роботу на різних напрямках громадського життя. Також впливовою і доступною (як для громадян, так і для політичних

Надзвичайний і Повноважний Посол Швейцарської Конфедерації в Україні пан Жан-Франсуа Каммер відповідає на запитання політолога Віктора Каспрука.

партій) є швейцарська преса. Вона має істотний вплив на перебіг громадського життя. На основі засад швейцарського федералізму в нас склалася система чіткого розподілу відповідальності та компетенцій у прийнятті різноманітних рішень. Завдяки децентралізації та делегуванню повноважень, значна кількість рішень (у тому числі й політичних) приймається на рівні суб’єктів нашої федерації і на рівні кантонів (які можна порівняти з областями в Україні).

— *В Україні стала нагальною реформа судочинства. Свого часу судова влада у Швейцарії також зазнала істотних змін...*

— Мета має полягати в тому, щоб при дотриманні принципу чіткого розподілу повноважень гілок влади кожен громадянин мав право на справедливе вирішення його питання. І щоб суди завжди могли прийняти обґрунтоване і справедливе рішення.

Я хочу навести приклад тісної співпраці між Швейцарією та Україною, завдяки чому в березні 2000 року в Києві було відкрито Центр суддівських студій. Цей Центр був створений у рамках програми співробітництва з Міністерством юстиції України для підвищення кваліфікації українських суддів. Швейцарія надала кошти для забезпечення Центру відповідною технікою та матеріалами. У невеликому конференц-центрі проводяться різноманітні семінари й навчальні курси для українських суддів середньої ланки з усієї України. Дієву допомогу надають як швейцарські судді, так і університетські професори з Швейцарії, котрі виступають у Центрі з доповідями та лекціями.

— *Якщо б Україна була запрошена до членства в Європейському Союзі, нам довелося б внести майже 80 тисяч сторінок законів до нашого законодавства. То чи не варто Україні вже зараз адаптувати свої закони до європейських?*

— Можна відповісти на це запитання одним словом — так. Я міг би конкретизувати відповідь на базі нашого досвіду. Як відомо, Швейцарія не є членом Європейського Союзу, але ми уклали з ним значну кількість двосторонніх договорів. Вони дозволяють нам тісно співпрацювати. Я зі свого боку лише вітаю, коли б Україна на своєму шляху інтеграції до європейських структур також займалася подібною роботою з гармонізації та пристосування своїх національних законів до європейського законодавства.

— *Чи задоволені Ви сучасним рівнем економічних стосунків між Швейцарією та Україною?*

— У мене сьогодні є абсолютно всі причини, щоб не бути задоволеним рівнем економічних стосунків і зв’язків, який існує між Україною та Швейцарією. Я хотів би задокументувати стан економічних стосунків між

Україною та Швейцарією єдиною цифрою, яка покаже весь стан і характеристику цих стосунків. Швейцарський експорт до України складає лише 0,1 відсотка від загального швейцарського експорту.

Цей експорт товарів зі Швейцарії звичайно врівноважується певним імпортом із України, але в перерахунку на грошове обчислення розмір цього імпорту також є незначним. Він становить лише декілька мільйонів доларів. Тобто, тут можна сказати, що ситуація є абсолютно незадовільною і причиною цього є те, що Україна, як економічна потуга, в нас поки що є мало відомою.

— *Чи є привабливою Україна для швейцарських інвесторів?*

— Швейцарських інвесторів стримує страх перед економічною ситуацією та ситуацією в законодавчому полі, яка наявна нині в Україні.

Існують такі всесвітньо відомі швейцарські фірми, як “Нестле” або “Новартис” та інші. Вони присутні на світовому ринку, вони також присутні і в Україні (і вони працюють в Україні). І це, безперечно, дуже важливо. Але набагато важливішим було б, якби в Україні розпочали свою бізнесову діяльність швейцарські середні й малі підприємці. Коли ці експортери, ці невеликі фірми знайдуть свій шлях в Україну (і коли вони будуть інвестувати сюди свої кошти), то тоді це буде економічна політика, котра розрахована і спрямована в майбутнє.

— *Швейцарія є одним зі світових лідерів туристичної індустрії, а чи цікавить Україна в цьому відношенні швейцарців?*

— У Вашу країну приїждить мало туристів, які витрачали б тут гроші. Причини такої ситуації слід шукати не на Заході, не за кордоном, а тут, в Україні, тому що у багатьох іноземців виникає враження, що Україна зовсім не зацікавлена в розвитку туризму.

По-перше, існує багато перешкод для в’їзду в Україну. Складна процедура оформлення віз і значними є візові збори. Ці ціни варто було б зменшити до якогось розумного мінімуму. Також слід було б побудувати низку пристойних готелів, котрі б відповідали європейському, світовому рівню, і які були б не надто дорогими для туристів. Крім того, дуже важливою обставиною є те, що до іноземців у вашій країні повинні ставитися так само (або — не гірше), як до своїх громадян. Бо не можна вимагати від іноземця потрібну плату за вхід до музею порівняно з українським громадянином. Не можна також вимагати від іноземця потрібну плату за проживання в готельному номері.

Я вважаю, що у плані співробітництва в туристичній галузі між Україною та Швейцарією існують непогані можливості. У Швейцарії є ціла низка відомих

організацій, інститутів та спеціальних навчальних закладів, де готують кадри для туристичної галузі (наприклад, Школа готельного бізнесу в Лозанні). Тому кооперація з відповідними українськими організаціями була б у наших спільних інтересах. Але найважливішою умовою подібної співпраці є насамперед створення відповідного сприятливого економічного клімату.

— *На території Швейцарії проживають чотири народи — германошвейцарці, франкошвейцарці, італошвейцарці та ретороманці. Як удалося уникнути етнічних суперечностей?*

— Найголовнішим чинником є наш федералізм. Саме йому ми завдячуємо нашою міжетнічною стабільністю. Попри те, що у Швейцарії проживає багато народів, ми змогли створити стабільну і більш-менш однорідну державу. Федералізм є виразом солідарності між меншими й більшими територіально-етнічними одиницями. Це ж саме стосується і всіх сфер суспільного життя.

Але в нас існують і певні обмеження. Це так звана територіальність мовного вжитку. Ми не можемо вільно розмовляти в будь-якому кантоні тією мовою, якою ми хочемо. Ми повинні розмовляти тією офіційною мовою, яка прийнята в даному кантоні. Тобто, таким чином, певною мірою, обмежуються права людини, але, на мою думку, саме ця територіальна мовна прив’язка відіграє значну роль у збереженні стабільності у Швейцарії.

— *Пане Посол, якою Вам бачиться перспектива розвитку українсько-швейцарських відносин?*

— У політичній галузі вони можуть лише поліпшуватись і розвиватися від дуже гарних до надзвичайно гарних. На мою думку, і Україна і Швейцарія мають спільну зацікавленість тісно співпрацювати в рамках європейських політичних структур, навіть незважаючи на якісь тимчасові складнощі, котрі можуть виникати. Я вважаю, що в економічному плані також існують можливості дуже позитивних перспектив наших відносин. Розбудова економічних стосунків України зі Швейцарією (так само, як і з іншими європейськими країнами) повинна розглядатися більше не з точки зору політичної перспективи, а з погляду становлення і розбудови економіки України, її економічних стосунків з іншими країнами. Необхідно створити умови для заохочення швейцарських інвесторів. Щоб вони прийшли в Україну, щоб могли вкладати в українську економіку свої капітали.

“ОТО ТІЛЬКИ Й НАШОГО, ЩО НАРОБИМОСЯ, ЯК ВОЛИ, А ПОТІМ БУДЕМО ЗДИХАТИ З ГОЛОДУ...”

“КОМСОМОЛЬЦІ — НАШІ ВОРОГИ...”

Сім'я у Пилипа Сорочана була невеличка. Старший доньці Євдокії — 16, а хлопчики — один від одного менший. Семенові — 14, Василькові — 12, Олексій тільки до школи зібрався, а Тимофійкові щойно виповнилося п'ять. Жили вони в селі Роздолля Букварської сільради Євградківського (нині Олександрівського) району. Очевидно, мали добре господарство, бо батько їхній вважався куркулем. Начальник опергрупи ДПУ Анатолій Казаринов свідчить, що Пилип Потапович, як крупний куркуль і соціально небезпечний (якими мірками мірялася ця небезпечність? — С.О.) підлягав виселенню за межі України, але перед операцією встиг утекти. Та більшовики не розгубилися — взяли на виселення сім'ю Пилипа Сорочана. Увечері перед відправленням він з'явився сам. Мабуть, воля на рідній землі, але з постійним усвідомленням того, що його діти й дружина страждатимуть десь на чужині, стала йому не потрібною і він вирішив, що хоч у пекло, але разом.

І раптом... У табір, де розташувалися куркульські сім'ї приїшов комсомолец із сусіднього села Букварки Антон Луньов і заявив міліціонерам, які охороняли вимушених переселенців, що він хоче одружитися із дочкою куркуля Євдокією Сорочан, попросив відпустити її. Міліціонери порадилися із оперуповноваженим ДПУ і вирішили, що це цілком можливо. Мабуть, молоді люди зустрічалися раніше і хтось, як би відреагував на цю звістку Пилип Потапович, аби не клята класова боротьба, може, був би й радий Антонові, як зятеві. Але ж комсомолец... Луньов із тими, хто розкуркулював їхню сім'ю, забрав надбане роками добро, хату, зруйнував майбутню родину, з тими, хто насаджував, у розумінні Пилипа Сорочана, на українській землі діявольський порядок. Він спочатку відмовляв дочку, запевняючи, що радянська влада пануватиме довго, а всіх комсомольців однаково повбивають, а отже, уб'ють і її, Євдокію. Але дівчина затялася. Видно, Антон був їй таки небайдужий, а молодість і кохання не розбирає — чи комсомолец, чи ні. Батько теж не відпускав. Обхопив свою єдину доню руками й не віддавав. Міліціонер Леонід Павлов намагався відбити дівчину, Пилип Сорочан, обороняючись, ударив його, в того з носа потекла кров. Прибігли ще кілька міліціонерів і забрали Пилипа Потаповича в міліцію. Він обзивав своїх кривдників бандитами і грабжниками, не визнавав себе винним. До нього застосували адмінвиправлення на три роки. У реабілітаційному висновку даних про звільнення чи місцезнаходження його родини немає... Не відома й доля дочки.

**ВОНИ СПІВАЛИ
“ЩЕ НЕ ВМЕРЛА
УКРАЇНА”**

У березні 33-го, коли голод лютував в Україні на повну силу, органи ДПУ арештували групу селян — Купріяна Товстошея, Якова Орлика, Андрія Треняка, Прокопа Пустойтова, Дементія Присяжнюка, Івана Онуфрійчука. Їх звинувачували в тому, що вони були членами контрреволюційної повстан-

Серед величезного масиву справ репресованих у різні роки привертають увагу ті, кого арештували в 1930-33 роках. У дні й місяці, коли відбувалося розкуркулення, коли трощились одвічні моральні й духовні підвалини нації, руйнувалися звичай й питомі закони, коли український народ помирив із голоду, навіть тоді репресивна машина не зупинялася, завдаючи додаткових ударів по й так уже знекровленій спільноті.

ської організації, яка мала на меті повалення Радянської влади.

Сьогодні, перечитавши справу цих селян, важко сказати, чи була насправді така організація, чи ні. Уся “ворожа” діяльність звинувачених зводиться до того, що вони за різних обставин і в різних компаніях, зустрічалися із таким собі Федором Сасом із села Бабанки, який нібито весь час розповідав (принаймні це випливає з протоколів допитів), що в районі, зокрема в Бабанці, існує велика контрреволюційна організація та запрошував вступити до неї. А його слухачі ніби й не відмовлялися, бо були ображені на Радянську владу. Купріян Захарович, наприклад, у 1931 році був розкуркулений, як і його батько, колишній дрібний службовець. Старший Товстошей ще в 1908-му році купив землю в селі Скопівці, розбудував господарство. У 1920-му Купріян одружився з дочкою такого ж міщного господаря (у протоколах — місцевого куркуля) Христиною. З допомогою батька й тестя відділився, й почав і собі хазяйнувати. У молодій сім'ї народилося двоє синів — Іван і Василько. А тут розкуркулення, розор, залишили родину мало не під огорожею. Уже після розкуркулення Купріяна Товстошея арештували за підозрою в контрреволюційних злочинах (що саме малося на увазі — не уточнено), але його відпустили на підписку про невиїзд. А він поїхав у Владикавказ, щоб заробити хоч щонебудь для сім'ї. Через кілька місяців по поверненні його знову арештували, цього разу звинувачивши в участі у петлюрівській, антирадянській організації.

Андрій Треняко куркулем не був, але одружився з Євдокією Барчук, родичем якої вважався

той-таки сумновідомий Федір Сас. Він та ще якийсь Тодось приїжджали до Купріяна Товстошея та Андрія Треняка, цікавилися, чи зростає організація, чи можна десь дістати патрони для зброї.

Але крім цих розмов ніяких більше кроків ні щодо реальної структуризації організації, ні щодо хоч якоїсь конкретної її діяльності не застосовували. Свідок Остап Святецький розповідає: “...Велика розмова про те, що Радвлада створила для селян неможливе життя: хлібозаготівлі все до фунта забирають, заганяють в колгоспи, в кооперації товару нема, вимагають від селян усього, а їм нічого не дають. У цій розмові Федір Сас усіх нас заспокоював, казав, що ярмо більшовиків скоро самі ж селяни скинуть, не далі як через рік-два. Розповідав про контрреволюційну організацію в Бабанці, яка готується здійснити збройний переворот і відновити Самостійну Українську Народну Республіку. Співали українські пісні, “Ще не вмерла Україна” та інші”.

І цього виявилось достатньо, щоб в обвинувальному висновку констатувати: “У грудні 32-го року Київським облвідділом ДПУ ліквідовано на території Уманського, Христинівського, Тальнівського, Звенигородського, Городищенського й ряду інших районів (наш Добровеличківський, де відбувалися згадані події, мабуть, серед них) широко розгалужену українську, контрреволюційну, куркульську, петлюрівську повстанську організацію під назвою “Союз Української державності”. До речі, назва вперше з'являється тільки в обвинувальному висновку, ніде доти вона не фігурує, що зайвий раз свідчить про штучність і надуманість звинувачень.

Так, селяни мали підстави не любити й не сприймати Радянської влади. Але в даному випадку вони явно не організовували спротив, хіба що співали українські пісні та гімн “Ще не вмерла Україна”. Але й такі були небезпечні, і їх відправляли в концтабори в Північний край. Уже після реабілітації УКДБ подавало запити про їх місцезнаходження, але воно так і залишилося не встановленим.

**“НЕ ГОЛОСУЙТЕ
ЗА ПЛАН
ХЛІБЗАГОТІВЕЛЬ”**

Мешканці хутора Стан-Балка Новоархангельського району Василь Задорожній, Степан Коновал та Григорій Удод не були куркулями, але мали міцні середняцькі господарства. Вступити в колгосп не поспішали, хоча їх там чекали з розкритими обіймами — три чверті колгоспної бідноти не мали тяглової сили, а в середняків у кожному дворі — по парі коней. Вони створили свій гурт одноосібників, а коли колгоспи почали “наступати на горло”, стали колгоспниками, але попередньо продали весь свій робочий скот.

З такими новими членами гурту колгоспу імені Калініна Григорію Кожухарю була одна морока. Пізніше він свідчитиме органам ДПУ: “Серед населення поширилися настрої щодо переваг індивідуального господарювання. Головну роль тут відіграв Василь Задорожній, до голосу якого маса особливо пильно прислухалась, як до людини грамотної, добре розвиненої і дуже хитрої”.

Не відставав од Василя, судячи з матеріалів справи, і Григорій Удод. Він, будучи членом колгоспу, відкрито виступав на зборах і

РЕАБІЛІТОВАНИ ІСТОРІЮ

закликав односельців не голосувати за план хлібозаготівель. На збори ж приїжджали уповноважені з районів, тисли на колгоспників, бо партія вимагала справну цифру хлібозаготівель. А колгоспники мали за це й проголосувати — фактично самим собі підписати вирок. (Чи скоро в нас після таких “процедур” можливі будуть справді демократичні вибори? І про яке вільне волевиявлення мова, коли “уповноважені” продовжують свою справу, тільки під іншою назвою, і апетити їхні проявляються в іншій формі, але суть та сама).

Отож, тверезі слова Григорія Удода, наведені в протоколах, не могли не збурювати загаль, що було кісткою в горлі для сільського та районного начальства: “Доки ми вже будемо ці плани приймати? У минулому році теж коли приймали, то казали нам, що не будемо голодувати, а насправді ледь до весни дожили. Тепер так само заберуть весь хліб, а ми будемо з голоду пухнуть. Не треба нам планів, і дурні ті будуть, що за них голосуватимуть”. Григорій Михайлович не раз попереджав односельців: “Ото тільки й нашого, що наробимося, як воли, а потім із голоду будемо здихати — хліб весь вивезуть, а ми голодуватимемо”. Життя показало, що він був правий.

Цікаво, що слова хутірських опозиціонерів, у всуціль російськомовних протоколах, наведені чистою українською мовою. Очевидно, працівники ДПУ, підсвідомо відчували, що ці питомі українські слова не лише лексеми — ними звучить голос українства, яке намагалось себе захистити від приниження і знищення, і перекладені на іншу мову, вони втрачуть крамольні для системи відтінки і значення.

Як зазначено в протоколах, ці сільські середняки “совершенно не думали об ответственности, агитировать колхозников против Советской власти для них было обычным явлением”, вони апелювали до свідомості сільської громади: “Дурні ми, що йдемо на роботу, аби не пішли всі, то попросили б вони нас і дали, що хочемо”.

Зрозуміло — щоб боротися з такими опонентами, владі потрібен був серйозний аргумент. Ім висунули звинувачення в злочинстві: крадуть, мовляв, колгоспне добро. І хоча сам голова колгоспу Григорій Кожухар визнавав: “Кражи колхозного хлеба с поля носили массовый характер”, звинувачували у всьому цих трьох. Жодних доказів, крім того, що в них знайдено по кілька пудів кукурудзяного чи житнього борошна, або соняшнику, слідство не роздобуло. Тільки здогади й посилення на агресивну налаштованість до активістів. Удод, наприклад, не раз казав: “Ви думаете, что долго будете панувати, ні, прийде й на вас чорний день”.

***

Не залишалося наше українське село безмовним перед обличчям голодомору. Тільки, як і зараз — роз'єднаним, слабким, піддавалося тиску, залежало від сильнішого, не було господарем на своїй землі.

● **Світлана ОРЕЛ**

ч. 25 (193), 18—24 червня 2003 р. ● “СЛОВО Просвіти”

П'ять років тому вперше в Україні було відкрите відділення "Літературна творчість" в Інституті філології Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. Хтось зіронізує: "Хіба можна навчити бути письменником?"...

Про особливості спеціальності "Літературна творчість" я дізнавалась у викладачів кафедри теорії літератури й компаративістики, бо саме вона випускає таких спеціалістів. У розмові беруть участь завідувач кафедри професор М. К. Наєнко, а також професор О. Г. Астаф'єв.

Михайло Кузьмович Наєнко: Ідея відкриття цього відділення народилася років сім тому. Разом із тодішнім Головою Спілки письменників України Юрієм Мушкетиком ми десь у 1996-1997 роках побували в ректораті й висловили ідею про відкриття такої спеціальності. Після розпаду Радянського Союзу Літературний інститут ім. М. Горького продовжував запрошувати до себе початкуючих літераторів із України, але СПУ відмовляла йому, бо навряд чи в Росії "вчили" б на українських письменників. Тому я, як тодішній декан філологічного факультету, разом із Юрієм Мушкетиком розуміли, що "Літературна творчість" має бути відкрита в нас як окрема спеціальність.

Цього року ми матимемо перший випуск фахівців відділення "Літературна творчість".

— **А як добираються кадри викладацького складу?**

М. Н.: Спецкурси в нас читали (або продовжують читати) такі

Студент — явище вічне та невичерпне. Фах і покликання, стан тіла й душі, похвала та лайка. "Майбутня еліта" перед великим стрибком у велике майбутнє "відривається", виражається, студіює життя якнайрізноманітніше. Перша школа самовираження — творчість... Творчість стає професією. Про це сьогодні розповідатимуть та розпитуватимуть не хто інший, а самі студенти. Усе це — їхня творчість.

ЧИ МОЖНА НАВЧИТИ БУТИ ПИСЬМЕННИКОМ?

відомі письменники, як Юрій Мушкетик, Василь Фольварочний, Валерій Шевчук, Володимир Яворівський, Оксана Забужко, Раїса Іванченко, Етері Басарія, Роман Іваничук, Віктор Кордун, Ігор Кравченко, Юрій Ярмиш, Олексій Дмитренко, Василь Юхимович (нині вже покійний) та інші. "Телемистецтво" читала Неля Даниленко, "Кінорежисуру" — Тарас Ткаченко, "Літературну періодику" — Віталій Святовець, "Риторичку" — народний артист України Анатолій Паламаренко.

— **Яка подальша доля студентів цього відділення?**

М. Н.: Це залежить од того, що вміє робити випускник. Людина з вищою філологічною освітою може працювати в усіх сферах філології, якщо ж абітурієнт вибрав собі спеціальність "Літературна творчість", то він має займатися насамперед творчістю. Взагалі останні п'ять років наш університет випускає фахівців із так званими вільними дипломами. Є проект про Національний університет, у якому говориться, що 70-80 % випускників держава береється працевлаштувати. Але коли ці проекти будуть втілюватися в життя?..

— **Що б Ви хотіли змінити або доповнити надалі в цьому відділенні?**

М. Н.: В майбутньому, очевидно, ми будемо ділити студентів за жанрами, тобто — на поетів і прозаїків, що дасть змогу активніше працювати з ними в цьому, вужчому, руслі. Драматургів ми, напевне, об'єднаємо з прозаїками. На жаль, зараз мало початківців, які б писали саме п'єси. Можливо, активізує інтерес до жанру драматургії Василь Фольварочний, який почав читати курс драматургічної творчості.

Олександр Григорович Астаф'єв: Хотілося б, щоб викладачі, а й діаспорні письменники, зарубіжні митці, лауреати премій (чому б і не Нобелівської?). Причому це мають бути люди різних естетичних смаків, світоглядів, уподобань, представники різних літературних течій: від реалізму до авангарду. Але тут виникають проблеми з оплатою...

— **Чи матимуть ваші студенти пільги при вступі до Національної спілки письменників України?**

М. Н.: Ні. Перевага надається тому письменнику, який показує

себе справжнім творцем; він може не мати спеціальної освіти, але випускати у світ прекрасні твори.

Уже кілька наших студентів саме з цього відділення стали членами Спілки письменників. Це — Олесь Лященко, Олесь Мамчич, Олександр Стусенко й Олег Здорик, студенти сучасних четвертих-п'ятих курсів. Їх прийнято до СПУ не "за пільгами", а за те, що вже нині виявляють літературний талант.

— **Які у вас побажання для студентів?**

М. Н.: Бажаю їм бути талановитими і йти у велику літературу "семимильними кроками". А також виробляти свій індивідуальний почерк. Ми усвідомлюємо, що "навчити на письменника" фактично неможливо, тому завдання нашого відділення — не стільки навчити писати, скільки огранити талант, дати йому ази творчості минулого (бо в літературі залишаються ті, які мають свій, неповторний голос). І, звичайно, доносити правду, істину про свою епоху, про свій час.

Розмовляла випускниця відділення "Літературна творчість" Інституту філології **Ніна ДУЗІНКЕВИЧ**

Наталка БІДА

Народилася 1981 р. у селі Воскресенка Запорізької області. З 1998 р. навчаюся в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка. Люблю поезію, живопис, події і писати листи додому.

ІДЕЇ НЕНАПИСАНОГО РОМАНУ

*

Ти зникаєш суєту,
П'яною ходою
Розтинаючи
Хвилі
Килима
Ти витрачаєш купу енергії,
Силкуючись сподобатись
Тиші
Ти вживаєш у їжу
Розум

*

Плинно стікають уста із помад
Плинно не з'являється метода
оригінально вигадувати вірші
Плинно втомлююсь їх не писати
Плинно виводжу вдих із тебе
Не поспішаю

*

Втисни жменю гарячих
вій у
моє промерзле
тіло

І відійди

Я збережу
Тавро
На собі
На дітях
На

*

За рихтуванням
одягу твого
Опилююся
золотом розтертого
єства
й виношую
собор поганський
у
власній плоті
вливаючи
Ти в Я

*

Лист-уришок
цитований
із текстів
власних
пам'ятей
і
необґрунтованих
інтуїтивних
намагань
зрозуміти
логіку
збігу подій

Отче наш,
Ти,
Що єси на небесі...
Най святитси
Імя Твоє,
Най буде
Воля Твоя...
Во віки віків
Амінь.

Церква. Служба Божа. Вогонь загоряється і ... гасне. Все перемишується: день із ніччю.

— Я люблю Тебе Господи! Ти єдиний, — вона вклоняється, цілує ікону і встає з колін. — Ідемо додому.

Вже пізно, — коло дверей знову повертається, хреститься і, виходячи, виносить із собою святість неділі.

Вже й справді пізно. Так завжди закінчує службу отець Василь.

На дворі літо. Ґазди посідали собі на лавочку біля церкви та й мудрують: "Може дасть їм Бог сего літа гарні жнива, а може — гей, гей! — знову уперіщить градом. Як тогорішну пшеницю побило!?"

Баба Катерина прибирає в церкві: задуває та й заносить свічки, розстеляє верети, витирає церковне начиння.

— Вчора їм казала свій не-

Ніна ДУЗІНКЕВИЧ

НЕДІЛЯ, або З НЕДІЛЕЮ ВАС, ЛЮДИ ДОБРІ!

вістці помий вікна, помий вікна! — не помила. Боєси роботи, як вогню. А малий чисто віфолотень. Взяв вчора таку файну бабу (хліб) та й поніс хлопцем аби горівку запивали. То всьо го вчит отої Марійки Штифанишиної Богдан. То єго робота.

Бабу слухав, притакуючи їй, паламар — старий, сивий, із кострюбатим носом і великими страшними бровами дід Павло.

— Як то файно було за нашої молодости. Було рано в церкву файно си зберемо, мама причеше, чисту сорочку дасть. А квіток начепимоси!

Слухай, Павле! — баба так монотонно говорила, що дід, чекаючи коли вже можна буде закрити церкву, задрімав. А тут раптом на тобі — баба щось ще з нього хоче.

— Що хоч?

— Та ти знаєш, що Палагина Оксана привеласи якогосьи з міста.

Дід такої новини не чув:

— Так що?

Баба зовсім не звертала увагу на дідові відповіді, а говорила собі далі:

— Та бігме! Ади вчора була м їм у Федорової Дуньки, тої, знаєш, що коло кладки живе. Вна ми трохи родичков є. Так вна казала, що такий високий, трохи циба-тий, ще й якусь борідку має. Каже, що файний, але я м його не виділа.

— Має гроші? — дід виявився практиком.

— Та відей, бо купив і такі ковтки, що мають по два камінці в кожному, то так си світєт, що ну, — баба від того захоплення аж руками сплеснула. Ні сержок, ні камінців вона не бачила, але її

розказувала Федорова Дунька.

— Кажеш, кульчики купив. Гм? — дід явно був задоволений таким ходом розмови. Він трохи побоювався язикакої баби. Але...

— Слухай, а що твоя внука — ота, Славкова — не ходит до церкви. Я ї якостьу виділа, та в такі красні сукенци, що гей-гей. Гріх тобі сі жаліти, файну внуку маєш, коло сина живеш, син всьо дбає. Та й невістка кажуть, нічо. А то правда, що вна вчора молоко перевернула с піт корови. Гій, гій — я вже скільки років коло корови си знаходила, а такого трафунку ще зі мною не було.

Дід почав вовтузитися на місці. Він зовсім не любив обговорювати людей, особливо членів своєї родини.

Баба була добрим психологом. Помітивши, що її слухач уже нервує, швидко змінила тему:

— Ти си вчора їздив на базар?

— А що?

— Та я ті виділа, як йшов їс на гостинець, та таку торбу на плечах їс тєг.

Дід мовчав.

Баба продовжувала:

— Чи то ти своїй Ганнусі знов ніс до Томачі. Ото доньку маєш. Ніби твоя, а насінне бозна звідки таке. Та то ти і твоя жінка такі чесні, до церкви ходет. А вна? Мій Василь колись сі на неї задивлев, хотів си ї жинити. Не дала. Прости, Павле, що таке говорю. Файна, то файна, та й голос файний має, але не ґаздиня. Ади зразу видно по дівці, яка буде.

Дід устав. Підійшов до ікон, почав молитися. Баба замовкла, бо не можна було, коли чоловік молиться, говорити.

Перехрестився ще раз. Поці-

лував іконку, взяв хліб:

— Ну що, пішли?

— Ой-ой-ой! Як мене мої плечі болет. Вчора м взяла фасоль торішнєх тай хотіла змолотити. Та вже не могу, ой не могу, — Катерина засовувала свої шухляди, де клала гроші, замикала (хоч кожного разу мала сказати, що "не боїтси злодія"), зачиняла комірчину.

Павло чекав уже на дворі. За цей час він встигав набити люльку і випустити перші хмарки диму.

Нарешті з дверей церкви показувалася постать баби Катерини — ще на ходу щось шепочучи, чи жуючи — і вони разом йшли додому.

Жили на одній вулиці. Разом гралися в дитинстві, разом дівуалося-парубкувалося, потім і кумами стали. Одним словом — сусіди.

Дід Павло давно звик до бабиного язика. А вона знала, що не любить дід, коли чіпають його онуку, та ще доньку, яка в місті. Знала, та під'юджувала деколи діда, щоб той понервувався. А дід любив слухати бабині теревені, теревені "польського радіо", як прозвала бабу Катерину на селі молодь.

Отак вони йшли. Дві згорблені постаті в літньому промінні сонця. Грубі руки, нехитрий убір, проста мова — вони знали одне одного з півслова.

Ішли. А надворі був час обіду. Час відпочинку і ... спогадів.

На піску гралися діти. А мені, як у старі добрі часи, хотілося лише сказати:

— З неділею Вас, люди добрі!

ДІАГНОЗ

Прохідна гуртожитку. Троє дебелих парубків — біля бабусі-вахтерки. Бабуся на посту:

— Куди преш?! Одинадцять година!

— Бабусю, у нас тут знайомі... Вони нас чекають.

— Мене не обходить. Ви з якого вузу?

— Та з вашого ж! Нам тут потрібно курсову писати!..

— Та, мені до лампочки, що вам тут треба. Геть звідси! Зараз міліцію викличу...

— Ну зрозумійте ж...

— Я розумію. Я все прекрасно розумію! В кульку там у вас конспекти дзвенять, так? По півлітра конспектів на душу? Геть!

— Та то не горілка!

— Алло, міліція?

Хлопці спокійною ходою прямують до сходів. Бабуся, яка шойно погрожувала каральними органами, поклатла слухавку і щось бурмоче. Зі сходів чутно веселий регіт хлопців і цитати з п'єс Леся Подерв'янського. Згодом лунає вже й дівочий сміх, крики, цокання "конспектів" і музика "Prodigy". Міліція не приїхала. І не приїде. Бо тут не діють звичні закони. Це студентський анклав — держава в державі. Одне слово — "ОБЩАГА".

Гуртожиток — одна з найсуперечливіших сторін студентського існування, але факт залишається фактом: "общага" — найромантичніше студентське явище, не найкраще чи найгірше, а саме — найромантичніше.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ — НАЦІОНАЛІЗМ

Український гуртожиток — місце компактного проживання пред-

ГУРТОЖИТОК — СТРАТЕГІЧНИЙ ОБ'ЄКТ

СУБКУЛЬТУРА

Ми часто захоплюємось їхньою енергійністю й талановитістю підходу до будь-якої справи. Ми пояснюємо це молодечим поривом, натхненням, і досить рідко враховуємо те, через що пройшли ці люди, перш ніж стати такими, якими вони є зараз. Адже перебування в жорстких умовах безгрошів'я, іноді — голоду, а також відсутність інших матеріальних благ спонукає студентів мислити гостріше. І саме в гуртожитках народжується переважна більшість геніальних ідей, формується абсолютно новий світогляд. Саме в "общази" серед безлічі недопалків і в компанії об'єднаних спільними проблемами молодих людей створюється особлива субкультура. Їй притаманна особлива музика, лексика, незвичні методи самореалізації, взаємопідтримки, врешті-решт своя "студентська їжа" і навіть власна ієрархія та мораль. Але, напевно, найбільш цікавим є те, що в стінах гуртожитку виробляється особливий вид інформації, яку здатне сприйняти лише студентське середовище. Та інформація, яку вони отримують із різних джерел, обробляється особливим чином і набуває зовсім іншого значення — часом небезпечного для самого джерела цієї інформації. Сьогодні можна спостерігати захоплення мешканців гуртожитків літературою на кшталт "Війна в натовпі" Дмитра Корчинського, "Геноцид" Андрія Куліша і т. п. Що найцікавіше — студентство вже не сприймає ці книжки як просто літературу. Це пряме спонукання до дій. Кімнати гуртожитків перефарбову-

ються в червоно-чорні кольори. Найпопулярніші особистості — Че Гевара, Бандера, Корчинський. Найпопулярніше "хобі" — зброя, воєнна справа, історія української терористичної думки. Найпопулярніше слово — Революція. Ця субкультура не читає загальнодержавних газет, бо на столі у студентів поряд із "Війною в натовпі" лежить самвидавський "Маніфест "Братства"... Це люди, перша мрія яких — стати віч-на-віч із існуючою владою. Це потужний, цікавий контингент, який, хочеться вірити, зможе щось змінити на краще.

Все це відбувається саме у стінах гуртожитку, де студентство відчуває себе передусім незалежним, вільним од стороннього контролю, здатним створювати свої норми, закони, своє суспільство, абстрагуючись від непритаманних йому проблем. І хто б там що не говорив про плюси та мінуси життя в гуртожитку, він завжди залишатиметься власним, суверенним світом студентів. Світом, від розвитку якого великою мірою залежить розвиток усього українського суспільства. Адже гуртожиток, як і "вуз", є своєрідним інкубатором еліти Нації, її рушійною силою. В психологічному плані він справді є стратегічним об'єктом державного значення. Для існування об'єктів такого значення в усьому світі створюються ідеальні умови, в той час як українські гуртожитки — законне місце проживання полчищ тарганів та мишей, місце, де відносна вологість вища, ніж у джунглях, а голод іще довго буде основною проблемою.

● **Андрій КАЧОР**, київський студент

КУДИ ПОДАТИСЯ?

кота в мішку. Насправді ж головним критерієм престижності навчальних закладів є рівень студентських знань. Перед вами перелік перемог ВНЗ України у Всеукраїнських студентських олімпіадах 2001—2002 навчальних років, що проводилися згідно з наказом Міністерства освіти № 444 від 28.12.99 р. Оцінювання здійснювалося за сумарною кількістю призових місць, що їх зайняли учасники студентських змагань. 1-е місце здобув Київський Національний університет ім. Тараса Шевченка (31 перемога). У Київського Національного економічного університету — 13, у Київського Національного університету будівництва й архітектури та Київського торговельно-економічного університету — по 11 призових місць. Знижується рівень майбутніх учителів — Національний педагогічний університет — 9 перемог. Ще нижчу сходинку займають студенти Київського Національного університету технологій та дизайну — 4. Київський міжнародний університет здобув лише 2 перемоги. По 1 разу перемогли Київський державний інститут театрального мистецтва, Київський інститут внутрішніх справ, Київський університет права, Київський Національний університет культури і мистецтв, Національна академія управління, Національна академія внутрішніх справ України та Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури.

Свій тест вузи склали, а визначення прохідного балу залишається за Вами, Батьки! І ще — враховуйте інтереси та бажання самої дитини, щоб не загинув юний Пікассо в інженерній індустрії.

Абітурієнти, — на старт!

● **Ю. С.**

Фото Т. Карпінської

АБІТУРІЄНТИ, НА

"Нарешті, випустилися!" — полегшено зітхнули батьки. Десятиріччя фондів класу, ремонтів, усіляких свят, підручників і настанок — випускний вечір... Гаманець порожній, а прикро, бо попереду найважче — "забіг — 2003". У головній ролі — абітурієнти, хоча частково цю роль на себе беруть і батьки. "Куди б то його податися?" — найактуальніше питання весни-літа. Тут на допомогу приходять різні газети й брошури з рекламами... Потім у черзі "гуманітарки" стоять знайомі та сусіди з найдоречнішими порадами, і на десерт — чутки, плітки... А коли голова вже йде обертом, дуже вчасно з'їжджаються родичі, й таким чином вступ чада до ВНЗ стає подією родинного масштабу. Вже й сумніви з'являються: хто ж урешті-решт абітурієнт?

З огляду на ресурси гаманця, йде підбір комерційних закладів навчання, та якщо він (гаманець) ніяк не може поповнитися після шкільних років, то краще придивитися до державних установ. Доведеться витягувати "сімнадцятирічне малятко" з пляжів, клубів, футбольних майданчиків, аби примусити готуватися до вступних іспитів. Шансів на безкоштовне навчання — мало, тому потрібно не просто здобувати знання, а перетворитися на пілосос. Всмоктувати необхідно і найменші деталі, — то є роздлинкою, в якій так зацікавлені екзамнатори. Усе! Фах обрано, проте питання щодо самого навчального закладу є все ще відкритим. Важко визначити найкращий ВНЗ, в якому готують найбільш кваліфіковані кадри, бо розрекламувати можна і

ВИПУСКНИЙ БАЛ

ПОПЕЛЮШКА ЗА... 1000 ГРИВЕНЬ

Школу закінчено, випускні экзамені складено, залишається — що? Випускний вечір. Подія чи не найочікуваніша серед старшокласників. Стільки всього цікавого: вибір вбрання, місця святкування та складання меню. Радості повні штанці — та тільки не в батьків, бо останні не завжди встигають друкувати необхідні суми грошей.

Почнемо із вбрання: звичайна вечірня суконька чи костюм від невідомого виробника на ринку (Троещина) коштуватиме 180—200 грн., у магазинах-бутіках ціни вищі: мережа магазинів торгового центру "Глобус" пропонує нам сукню з бісером "Euphoria" за 700 грн., мереживну сукню "La Perla" — 727 грн... Ідемо далі: одяг "Moschino" — від 500 доларів, Valentino пропонує початкову ціну — 700 доларів. Дешевше, звісна річ, купувати на ринку, та чи буде товар якісним, а тим паче, оригінальним, із родзинкою? Сумнівається?.. Проте не впадайте після цих порівнянь у відчай — є ще 2 виходи зі скрутного становища. Перший — потрапити в бутік на розпродаж чи спеціальну акцію для випускників (магазин "Піжон" — акція "Випускник 2003", і акція зі спеціальними знижками в мережі магазинів "Воронін"). Другий — пошиття одягу на замовлення обійдеться у гривень 200—300, та для фантазії меж уже точно не буде.

Переходимо до місця святкування. Аби зекономити, — можна в тій самій шкільній ідальні. Дешево, бо за оренду приміщення платити не потрібно, проте не вражає — за 10 років там уже все набридло. Оптимальний варіант — невеличке кафе на околиці міста (Троещина, "Каір" — 75 грн. з людини). Хочеться більшого? Будь ласка: Гідропарк пропонує кафе на різні смаки — від 100 грн. із випускника. Бажаєте простору, вітру і свіжого повітря — пароплав (із кожного по 10 грн. за годину). Не забувайте в такому випадку про подвійну обережність: підлітки — люди непередбачувані, а навколо буде сама лише вода.

Останнє питання — меню. Три різновиди салатів, смажена риба, м'ясо, вино, морозиво та торт коштуватимуть 60—70 грн. Доступніше не буває, та душа бажає свята — як-не-як школу закінчуєш раз у житті. Отож, сервування має бути на вищому рівні — від 100 грн. із людини.

Ось так краплина за краплиною вилився випускний бал у круглісінку суму. Вечір і ніч свята, розкоші та краси, а далі — такі звичайні будні, як у казці... про Попелюшку.

● **Юлія СОЛОДЮК**

ЗАЯВА

Святкуванню 300-річчя міста, побудованого на трупах українського народу, присвячується

Як відомо, нещодавно друга столиця Московщини святкувала свій день народження (300 років). Звісно, хотілося б їх привітати з цією датою, але оскільки це місто побудоване великою кількістю жертв української нації, почувало себе незручно, та й якимось не по-християнськи вітати з днем заснування цвинтаря, який міг би носити статус національного.

А ось архітектурний факультет, точніше кажучи, кафедра основ архітектури й архітектурного проектування КНУБІА, за прикладом Президента, який нас уже не дивує, цим не переймається. Мало того, тут презентують виставку курсових проектів до ювілею міста на Неві "САНКТ-ПЕТЕРБУРГ — 300".

Організатори цієї виставки, мабуть, не усвідомлюють усього трагізму ситуації. І це — у той час, коли Українська Православна Церква Київського Патріархату біля могили блаженнішої пам'яті Святого Патріарха Володимира Романюка провела поминальну панахиду в пам'ять українських козаків, загиблих при будівництві Петербурга, яку відправляв отець Сергій Ткачук.

На нашу думку, в архітекторів, які брали участь у згаданій виставці, відсутні або національна свідомість, або знання з нашої історії.

Взагалі ми не маємо нічого проти Петербурга і святкування його дня народження. Просто українському народові не годиться такі речі святкувати, презентувати чи виставляти, а лишень пом'янути загиблих наших предків.

● **"Українське Братство"**

ПРО «ЗОРЯНИЙ СІМЕЇЗ» З ІРИНОЮ КИРИЛІНОЮ

З 19 по 30 червня у Криму, в селищі Сімеїз проходить третій Міжнародний конкурс-фестиваль дитячої та юнацької творчості «Зоряний Сімеїз». Цього року новим у фестивальному статуті є момент роботи творчої біржі. Це коли автори можуть запропонувати свій нотний матеріал, свої авторські фонограми. Фонограма, не секрет, коштує чимало, і тут важливим є той факт, що можливість дотримання авторського права фіксує законодавчо творчий продукт. Тобто «Зоряний Сімеїз» є одним із фестивалів, що можуть привабити фахівців не аматорського, а професійного рівня. Учасники можуть вести переговори безпосередньо з авторами творів, бажаючи включити їх до свого репертуару. Учасників фестивалю цього року вже понад триста, тобто він уже має досить потужний резонанс не лише в Україні. Географія розширюється. Отже, розмова про цей фестиваль — з головою журі фестивалю, заслуженим діячем мистецтв, композитором Іриною Кириліною.

— **Фестиваль відбудеться! Для цього є всі передумови, але цікаво, що на Вашу думку відрізняє саме цей фестивальний проект од інших? Ви були членом та головою не одного Всеукраїнського та Міжнародних фестивалів, і певно маєте якісь порівняльні висновки на користь «Зоряного Сімеїзу»?**

І. К. По-перше, географією запрошених людей. Бо тільки згадати Північну Осетію, Белгород (Росія), Барнаул, Литву, Казахстан, Молдову й сотні учасників із України. Небагато киян і зовсім немає кримчан. Їм, мабуть, свій місцевий фестиваль здається менш цікавим. Вони теж хочуть кудись поїхати. Умови прийняття на фестиваль також оригінальні — ми віримо на слово. Нам немає коли таку кількість людей переслуховувати і передивлятися, і ми беремо всіх, хто бажає. Маємо в результаті кілька категорій заохочувальних призів і нагород. Є просто лауреати, є призові місця, є дипломи лауреатів. Ми дуже лояльно ставимося до людей і кожного учасника намагаємося чимось відзначити. Фестиваль має своєрідну мету — єднання творчих людей. Розуміємо, що з Барнаулу на три-п'ять днів ніхто не поїде, бо дорога сюди поїздом забирає шість чи сім днів. Для того, щоб вони прийшли в норму після поїздки, їм треба відпочити. Створюємо для таких учасників усі умови. Це північні діти, їм потрібна акліматизація. Так само литовцям. І я всім розповідаю, що це фестиваль-відпочинок. Один день — конкурсний... А всі інші — відпочинок і цікаве фестивальне життя. Дивіться концерти, конкурси. Море й гори в розпорядженні всіх учасників. Сімеїз — місцевість лікувальна. Це субтропіки, тобто не голі гори, а вкриті рослинністю, яка навіть лікує. Запрошення мають всі ті, хто навіть не конкурує за силами. Підхід до відбору учасників дуже лояльний і всі, хто на ньому побував, знають, що навіть не дуже підго-

товлена дитина має шанс на відзнаку. Хочеться ж дітям показати себе, проявити здібності. Ось саме «Зоряний Сімеїз» і дає такі умови. На фестивалі завжди добре було організоване харчування. Решта часу — це вільне життя. Організатори, тобто Президент фестивалю Михайло Іванович Кіптенко та його дружина Тетяна Кіптенко беруть весь тягар на свої плечі, але результат завжди добрий. Вони — надзвичайно гостинні люди. Мають помічників, і п'ятсот людей, які потрібно прийняти, вони добре і розсепають, і створюють усі умови для доброго настрою.

— **Яким чином люди дізнаються про фестиваль?**

І. К. Майже за принципом циганської пошти, бо всі ми розповідаємо своїм знайомим, я особисто, коли буваю на інших фестивалях, то просто роблю оголошення про «Зоряний Сімеїз». Звичайно, є електронна пошта і сайт в Інтернеті. Ведучий фестиваль Анатолій Фіглюк також це робить. Фестиваль має розголос і добрий імідж серед молодих виконавців. Цього року з'явилися болгарі, німці та французи.

— **Хто з членів журі був і буде цього року?**

І. К. Я. Іван Пономаренко (Народний артист України), Олександр Спаринський (композитор), Олександр Василенко (заслужений артист України), Людмила Седашенко (Народна артистка. Вона відповідає за танці.) І ми запрошуємо в журі керівників колективів із тих країн, які беруть участь у фестивалі, у ті конкурсні дні, коли їхні учасники не беруть участь у конкурсі. Можливо, буде й журналістське журі. Для цього запрошені столичні журналісти. Будуть і кримські. Фестиваль ще в зародковому стані й потребує висвітлення професійними представниками масмедіа.

Розмову вела
Леся САМІЙЛЕНКО

КАЛЕЙДОСКОП

СПІВАЄ

Колоритні особистості та колоритні колективи, відомі й маловідомі, зовсім юні, молоді та зрілі — всі вони з'їхалися з різних областей України на фестиваль, присвячений 135-й річниці ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Траплялося й так, що, здавалося б, досвідчені виконавці, нітилися перед диктофоном кореспондента.

Ганна Безгинська з Луганська, лауреат Міжнародного конкурсу «Золоті трембіти», після свого виступу була така схвилювана, що воліла передати всі свої привітання й побажання учасникам фестивалю в письмовій формі.

Тарас Присяжнюк із Донецька — один із наймолодших учасників фестивалю, що виступав у естрадному жанрі з піснею «Я сподіваюсь», почувався доволі вільно: «Навчаюся у середній школі. Вся сім'я в нас музична, і мені дуже допомагає мій тато. Власне, він мій наставник. Хотілося б, щоб такі фестивалі проводилися частіше, адже в нас багато талантів і всім є що показати».

Тріо бандуристів сім'ї Вівчаренків з Івано-Франківська. Це вже досвідчені виконавці. Лауреати Десятого міжнародного гуцульського фестивалю, переможці конкурсу родин-

них ансамблів у Каневі. Крім того, вони активні просвітяни. Кілька слів сказала учасниця тріо Зоряна Вівчаренко: «Наш батько, заслужений юрист України Олег Вівчаренко, стояв у перших рядах відбудови незалежності України, член «Просвіти». Тож просвітянська робота — то в нас сімейне. Що ж до творчості — в нашому репертуарі призабуті авторські пісні. Візитка нашого ансамблю — «Прощай, рідний батьку», пісня записана від нашої бабусі, коли родину вивозили до Сибіру».

«Диво струни» — тріо бандуристок Волинського державного університету ім. Лесі Українки, керівник Мирослава Сточанська. «Від інших бандуристів відрізняємося, напевне, тим, що в основу репертуару покладено твори поетів і композиторів Волинського регіону. Маємо трохи осучаснений костюм, але видно, що це Волинь. Як бачите, домінує синій колір — це волошки, озера, словом, кольори нашого краю».

А ось гурт «Живиця» був для мене несподіванкою. Від керівника цього фольклорного гурту з Івано-Франківська Любові Литвинчук я

дізнався, що вони працівники центральної міської клінічної лікарні. «Працюємо в жанрі літературно-музичних композицій, проводимо велику просвітянську роботу. В наших композиціях намагаємося використовувати твори з музичним супроводом. Багато працюємо над темою життя Шевченка. Намагаємося розкрити його як людину. Що є молодий Шевченко, жінки в житті і творчості Шевченка. Шевченко — поет самотності й безнадії. Ось в цих аспектах ми намагаємося подивитися на поета. Остання наша композиція «Шевченко і Бог», де поет показаний як людина, що попри всі негаразди свого життя лишається великим християнином».

Керівники фольклорно-етнографічного ансамблю «Родина» Ірина Хмилевська та Світлана Ілюшків звернули мою увагу на те, що в інвентарі колективу немає нічого штучного, бутафорського — все оригінальне. Дотримуючись цього правила, навіть спілкуються діалектом.

А ось це вже зовсім несподівано — Шехерезада... лише в українському костюмі. Рада Точальна — студентка Севастопольського технічного університету, солістка ансамблю «Веснянка». Ця дівчина зі східним обличчям здалася мені трохи розгубленою. «Я вперше на фестивалі, де так багато народних колективів та виконавців. Багато побачила й дізналася нового, мабуть, це символічно, що на фестивалі мене запросили «Просвіта».

Однією з учасниць фінального конкурсу була просвітянка, вишвиляниця Наталя Синиця. Експонувалися її твори — обрамлені вишивкою книги.

Нарешті, володар Гран-прі фольк-гурт «Свічадо» (м. Херсон). Про художні особливості цього гурту розповів керівник — заслужений працівник культури України Михайло Варгун: «Наш матеріал цінний тим, що він весь херсонський. У нас немає жодної пісні, яку б співали по всій Україні. Херсонська область заселена переселенцями з усіх регіонів України, тому в нас збереглися твори з Полтавщини, яких, власне на Полтавщині вже немає. У нас на Херсонщині кажуть, що саме завдяки художній самодіяльності Херсонська область зберегла українську мову. Тому при нагоді хочу подякувати всім керівникам колективів за їхню роботу».

На жаль, не мав можливості поспілкуватися з усіма артистами. Їх було так багато і таких різних... А тому було так цікаво.

• **Олег ЛІСОВИЙ**
Фото Г. ОБОРСЬКОЇ

На фото вгорі: фольклорний гурт «Живиця»; Ганна Безгинська.

Керівники ансамблю «Родина» зі своїми вихованками

На сцені тріо бандуристок із сім'ї Вівчаренків

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: Завулок Музейний, 8, Київ-1, 01001.
Тел./факс 228-01-30. Е-mail: slovoprosvity@ukrpost.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

